

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

***SPORNÉ A NESPORNÉ ŘÍZENÍ JAKO DRUHY
NALÉZACÍHO ŘÍZENÍ***

Zpracovala: Barbora Šlapáková

PLZEŇ

2015

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2015

Barbora Šlapáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, Ph.D., LL.M. za umožnění mi vypracování diplomové práce na toto téma a za podnětné připomínky při jejím vypracování. Práci samotnou si pak dovolím věnovat svým nejbližším, tedy rodině, která mne podporovala po celou dobu mého studia.

Obsah

Seznam zkratek	1
1. Úvod	2
2. Civilní proces, jeho principy a zásady	5
2.1. Civilní proces	5
2.1.1. <i>Druhy civilního procesu</i>	6
2.2. Základní právní principy a zásady procesního práva	8
2.2.1. <i>Principy řádného fungování justice</i>	10
2.2.2. <i>Odvětvové principy</i>	14
3. Historie sporného a nesporného řízení	21
3.1. Římský civilní proces	21
3.2. Středověký civilní proces a feudalismus	22
3.3. Současná právní úprava	25
4. Pojem sporné řízení	28
4.1. Účastníci sporného řízení	30
5. Pojem nesporné řízení	31
5.1. Předmět rozhodování nesporného řízení	33
5.2. Účastníci nesporného řízení	34
6. Porovnání	36
6.1. Kritérium účelu	36
6.2. Kritérium rozhodnutí - konstitutivní a deklaratorní	39
6.3. Kritérium zasahování státu do řízení	41
6.4. Kritérium uplatňování procesních zásad	43
6.4.1. <i>Zásada dispoziční a oficiality</i>	43
6.4.2. <i>Zásada projednací a vyšetřovací</i>	47
6.4.3. <i>Materiální a formální pravdy</i>	49
6.4.4. <i>Zásada koncentrační a jednotnosti řízení</i>	50
6.5. Ostatní kritéria	51
6.6. Pozitivistický přístup	52
7. Komparace se zahraniční právní úpravou	54
7.1. Právní úprava sporného a nesporného řízení SRN	54
7.1.1. <i>Sporné řízení</i>	55
7.1.2. <i>Nesporné řízení</i>	56
7.2. Právní úprava sporného a nesporného řízení Slovenské republiky	57
8. Závěr	59
Resumé	62
Seznam literatury	64

Seznam zkratek

Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZPO	Zivilprozessordnung (Občanský soudní řád)
FamFG	Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit
SRN	Spolková republika Německo
ČR	Česká republika

1. Úvod

Úprava sporného a nesporného řízení ve mně vzbuzuje zájem a proto bych i já sama chtěla více porozumět právní úpravě českého civilního procesního práva, vybrala jsem si k tomu odpovídající téma diplomové práce, které zní „Sporné a nesporné řízení jako druhy nalézacího řízení“. Zároveň se domnívám, že jde o problematiku velice aktuální, jež svým vývojem doznala významného posunu a jistě si zaslouží pozornost.

Práci jsem se snažila organizovat co nejpřehledněji, a proto jsem postupovala systematicky tak, aby na sebe jednotlivé části logicky navazovaly. Práci jsem rozčlenila do 8 kapitol, a ty dále člením na podkapitoly. Nejdříve se zaměřím na obecnou problematiku civilního řízení a jeho druhů, neboť to považuji za přínosné z hlediska zařazení sporného a nesporného řízení v rámci civilního procesu. Dále se budu věnovat procesním principům a zásadám, jež se uplatňují ve sporném i nesporném řízení. Jejich pomocí lze nejspíše dospět k získání představy o podstatě těchto řízení. Z tohoto pohledu pro mě bylo primárně důležité si vůbec definovat pojmy princip a zásada.

Obsahem další kapitoly je historický vývoj zahrnující období od římského práva, přes středověk až po současnost, kde se věnuji analýze současné právní úpravy. V této kapitole považuji za zajímavé, jak se úprava nesporného řízení v průběhu dějin postupně zdokonalovala a byl na ni kladen čím dál větší důraz.

Ve 4. kapitole vymezuji sporné řízení a zaobírám se stanovením pravomoci soudu a účastníky sporného řízení.

Kapitola 5. je založena na stejném obsahovém principu, s tím rozdílem, že se zde jedná o řízení nesporné. V nesporném řízení nelze stanovit pravomoc soudu obecně jako v řízení sporném, proto více rozpracovávám pravomoc soudu a předmět řízení.

V 6. kapitole se snažím o diferenciaci sporného a nesporného řízení na základě kritérií, kterými jsou kritérium účelu, kritérium rozhodnutí, kritérium zasahování státu do řízení, kritérium uplatňování procesních zásad v řízení a další. Posledně jmenované kritérium je založeno na stěžejních zásadách civilního procesu, kterým jsem se již z části věnovala v kapitole 2. Jsou jimi zásada dispoziční a oficiality, projednací a vyšetřovací, materiální a formální pravdy a zásada koncentrace a jednotnosti řízení. Nejdříve se snažím o menší představení

podstaty jednotlivých zásad a posléze je rozebírám a analyzuji z pohledu schopnosti spolehlivě diferencovat sporné a nesporné řízení. Pro pochopení těchto diferenciačních kritérií sporného a nesporného řízení používám i názorů zastávaných významnými českými i zahraničními procesualisty.

V závěru této kapitoly představuji odlišný pohled na problematiku diferenciace sporného a nesporného řízení, a tím je pozitivistický přístup.

Konec práce je zaměřen na komparaci se zahraniční právní úpravou a pro tyto účely jsem si vybrala právní úpravy Spolkové republiky Německo a Slovenské republiky. Důvodem pro tento výběr je určitá souvztažnost s naším právním řádem z hlediska historického i místního.

Otázka diferenciace sporného a nesporného řízení patří mezi nejvýznamnější otázky civilního řízení, přičemž se nejedná o otázku novou, nebo v minulosti vůbec neřešenou, naopak jí byla už historicky procesualisty věnována značná pozornost. Největšího rozmachu se dočkala v druhé polovině 19. století a začátkem 20. století, což souvisí s rozvojem nesporného soudnictví v právních rádech Evropy v tomto období.¹ Přesto doposud nebylo nalezeno kritérium, které by oba druhy spolehlivě rozhraničovalo. Svoji pozornost tedy zaměřím na civilní proces, v rámci kterého se budu snažit definovat sporné a nesporné řízení, přičemž budu hledat jejich diferenciační kritéria a oba druhy tak od sebe odlišit.

Oba druhy civilního procesu nelze rozlišovat toliko na základě označení. Označení sporné řízení je založeno na vnější jevové stránce řízení bez toho, aby bylo blíže specifikováno, čeho se spor týká. Pro přesné označení je toto bližší určení nezbytné. Ještě méně určitý je z tohoto pohledu výraz pro nesporné řízení. Jedná se jen o negativní označení, které říká, že jde o jiné řízení než sporné a neříká nic o jeho povaze či podstatě. A dále kritériu rozlišení na základě označení nevyhovuje ani fakt, že chápeme-li spor jako střet protichůdných zájmů, není možné si nevšimnout, že i v řadě záležitostí nesporného řízení jsou předmětem řízení spory.² Názvy obou druhů řízení nejsou dostatečným vodítkem pro jejich rozlišení, proto se budu snažit ve své diplomové práci nalézt kritéria jiná.

¹ STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciace řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 5 s.

² ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. str. 34-35.

Cílem této diplomové práce je charakteristika sporného a nesporného řízení a to zejména za pomoci procesních zásad a také nalezení hranice mezi oběma řízeními. Nelze totiž bez povšimnutí přejít skutečnost, že se obě řízení v určitých oblastech značně rozcházejí. Na základě těchto rozdílů se pak budu snažit potvrdit tezi, že sporné a nesporné řízení jsou samostatnými druhy civilního procesu. Tímto se zabývají hlavně kapitoly 4, 5 a 6.

Na závěr shrnu vše řečené o sporném a nesporném řízení a poukáži na výsledky, ke kterým jsem dospěla.

2. Civilní proces, jeho principy a zásady

Zadání mé diplomové práce zní: „Sporné a nesporné řízení jako druhy nalézacího řízení“ a jelikož je nalézací řízení pouze jedním z druhů civilního řízení, považuji za podstatné nejdříve vymežit pozici samotného nalézacího řízení v rámci civilního procesu. V této kapitole se budu v krátkosti věnovat druhům civilního procesu (řízení předběžnému a zajišťovacímu, nalézacímu, vykonávacímu, insolvenčnímu a rozhodčímu) a potom se zaměřím na jeho zásady, které mi dopomohou k získání kompletní představy o sporném a nesporném řízení.

2.1. Civilní proces

Procesní právo zaujímá v právním řádu podstatnou úlohu. Má zcela jinou povahu než právo hmotné a je vybudováno na zcela jiných principech a zásadách. Označení civilní proces je dáno úlohou regulace, v tomto případě civilní.³

Pojem „proces“ je latinského původu a jeho obvyklý význam je „postup“. V právní oblasti nabývá významu ve smyslu postupu některých právních subjektů k dosažení právních následků a tento postup je upraven normami procesního práva. V prvopočátku byl soudní proces jednotný a teprve historickým vývojem se rozdělil na proces civilní, trestní, správní a ústavní. Civilní proces je tedy pouze jedním druhem procesu a od ostatních druhů se odlišuje svým předmětem, jímž je ochrana práva a právem chráněných zájmů soukromoprávní povahy.⁴

Civilní soudní proces je veden nezávislým soudem, který je orgánem státní moci a proto je pojmem užším než civilní proces, neboť civilní proces může být realizován i jiným než soudním orgánem, kterým je například rozhodčí soud, jež je taktéž oprávněn autoritativně rozhodovat o soukromoprávních věcech. Soud v něm vykonává svoji civilní pravomoc a tím se liší od jiných soudních řízení.⁵

Civilní proces, ve výše zmíněném smyslu civilního soudního řízení, lze definovat jako soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu

³ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1 s.

⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 32 – 33 s.

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 37 s.

(procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným vztahům.⁶

Hlavním účelem civilního procesu je tedy zajišťování ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků za pomoci autoritativních a vykonatelných rozhodnutí, jejich výchovného působení k dodržování zákonů, plnění stanovených povinností a k respektu práv jiných osob.⁷

2.1.1. Druhy civilního procesu

Civilní proces je vnitřně členěn a skládá se z různých specifických druhů, avšak postavených na společném základu. Základní dělení civilního procesu je rozdělení na řízení nalézací a vykonávací. Není to však dělení výlučné, neboť existují další procesní druhy jako je řízení zajišťovací, insolvenční a již zmíněné rozhodčí.⁸

Jednotlivé druhy na sebe mohou navazovat (v případě, kdy povinnost uložená v nalézacím řízení není dobrovolně splněna, nastupuje řízení vykonávací), stát vedle sebe a být určitou alternativou řešení (například řízení nalézací a rozhodčí) nebo mohou být ve vztahu doplňkovém či pomocném (například zajišťovací řízení ve vztahu k nalézacímu).⁹

Dělení na řízení sporné a nesporné má dle mého názoru svůj význam pouze v rámci řízení nalézacího. Nicméně si myslím, že je důležité, aby bylo nalézací řízení zařazeno ve struktuře civilního procesu jako celku a také ve vztahu k ostatním druhům civilního procesu.

Prvním druhem, kterým se budu zabývat, je **řízení předběžné a zajišťovací**. Jedná se o řízení poskytující dočasnou ochranu ohroženému nebo porušenému právu a poměry upravují pouze zatímně.¹⁰ O právu, kterému je tato předběžná ochrana poskytována, není v řízení rozhodováno. Okolnost, že proběhlo předběžné nebo zajišťovací řízení, nebrání tomu, aby o témže právu bylo

⁶ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha 2011, 34 s.

⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 37 s.

⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 38 – 39 s.

⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 41 s.

¹⁰ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 7 s.

následně rozhodováno v rámci řízení nalézacího. Mezi předběžná řízení patří například smírčí řízení a řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. Zajišťovací řízení netvoří ucelený proces tak jako řízení předběžná, ale skládá se z jednotlivých institutů, mezi které patří například předběžná opatření nebo zajištění důkazu.¹¹

Nejdůležitějším druhem civilního procesu je **řízení nalézací**, jehož podstatou jsou činnosti, které bychom mohli souhrnně nazvat jako nalézání práva. V našem právním řádu jde o nalézání práva ve smyslu stanovení právního posouzení jednotlivých případů, při kterém může docházet ke konkretizaci právních norem a tedy k určitému dotváření práva. Nejde však o vytváření práva, jelikož soudní rozhodnutí nejsou v našem právním řádu považována za pramen práva.¹²

Nalézací řízení je řízením základním a nejvýznamnějším druhem civilního procesu. Soud zjišťuje a rozhoduje o tom, co je po právu, na čí straně stojí právo a jednoduše nalézá. Cílem tohoto řízení je pomocí dokazování zjistit skutkový stav věci, aplikovat na něj právní normu a závazně rozhodnout o právech a povinnostech účastníků vydáním autoritativního rozhodnutí. Nalézací řízení se dělí na řízení sporné (*iurisdictio contentiosa*) a nesporné (*iurisdictio voluntaria*). Tomuto dělení se budu věnovat v dalších kapitolách, neboť pro rozlišení sporného a nesporného řízení neexistují jednotná diferenciativní kritéria, ale rozdíly mezi nimi jsou zřejmé. Jde hlavně o rozdílnost v předmětu řízení, v různém uplatňování procesních zásad nebo v účastnících řízení. Začátek nalézacího řízení je spojen s podáním žaloby, či zahájením soudem bez návrhu a končí vydáním pravomocného meritorního rozhodnutí.¹³

I když je právo v nalézacím řízení deklarováno nebo konstituováno, strany se jím často neřídí. Proto je zapotřebí institutu, který zajistí uskutečnění práva, které nebylo ve stanovené lhůtě splněno dobrovolně a jehož prostřednictvím dojde k realizaci rozhodnutí i proti vůli povinného za pomoci státního donucení.

Vykonávací řízení je postaveno na dispoziční zásadě, typické pro civilní řízení, a proto nezbytnou podmínkou jeho realizace je podání návrhu na zahájení oprávněnou osobou. Působnost soudního výkonu rozhodnutí je velmi široká

¹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 43 s.

¹² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 40 s.

¹³ STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. a kol. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003, 153-154 s.

a zahrnuje výkon rozhodnutí vydaná nejen v civilním soudním řízení, ale i například rozhodčí nález, nebo rozhodnutí vydaná úplně mimo civilní proces, tedy správní rozhodnutí.¹⁴

O vykonávacím řízení ale nelze hovořit jako o druhé fázi civilního procesu, která navazuje na nalézací řízení. Je pouze řízením fakultativním a není nezbytnou součástí civilního procesu. Velké množství rozhodnutí vydaných v nalézacím řízení je splněno dobrovolně, a tudíž jejich výkonu není třeba a dále u některých rozhodnutí (hlavně konstitutivních) není nucený výkon ani předpokládán. Vykonávací řízení má dvě podoby, jež se od sebe odlišují podle orgánu provádějícího výkon rozhodnutí. V prvním případě se jedná o soud, který zajišťuje řízení od začátku do konce. Ve druhém výkon provádí soudní exekutor pověřený exekučním soudem na základě zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti.¹⁵

Insolvenční řízení, jako druh civilního procesu, je specifické v tom, že zahrnuje jak prvky nalézacího, tak vykonávacího řízení a může probíhat kdykoliv v průběhu nalézacího a vykonávacího řízení.¹⁶

Rozhodčí řízení je vedeno před rozhodcem nebo rozhodci podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, kteří stejně jako soud vystupují v roli „nezúčastněného třetího“, pokud se tak strany smluvně dohodly. Výsledkem takového řízení je rozhodčí nález, který má autoritativní povahu a je vykonatelný.¹⁷ Více se insolvenčnímu a rozhodčímu řízení věnovat nebudu, neboť tato řízení nejsou pro naplnění předmětu této práce podstatná.

2.2. Základní právní principy a zásady procesního práva

V oblasti civilního procesu se jednotlivé zásady uplatňují odlišně v jeho jednotlivých druzích (tím je myšleno řízení nalézací, vykonávací atd.). Pro účely této práce, jejímž předmětem je sporné a nesporné řízení jako druhy nalézacího řízení, se bude jednat o civilně procesní zásady uplatňující se primárně v řízení nalézacím.

Předmětem této kapitoly bude zejména výčet a charakteristika zásad ovládajících civilní proces. Výčet zásad zde uvedených není konečný, neboť se

¹⁴ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. a kol. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003, 153 s.

¹⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014, 40 - 41 s.

¹⁶ Tamtéž 40 - 41 s.

¹⁷ Tamtéž 40 - 42 s.

jedná pouze o zásady mnou vybrané, které považuji vzhledem k tématu práce za podstatné. Nejprve zmíním principy, které jsou označovány jako principy řádného fungování justice, jež se uplatňují v obou typech řízení a zároveň je charakterizují.

Druhou skupinu tvoří odvětvové principy civilního procesu, kterými jsou vždy dvojice principů opačného významu. Podle míry uplatňování toho kterého principu z dané dvojice, se určuje sporný nebo nesporný charakter řízení. V další kapitole podrobím některé, zde uvedené zásady rozsáhlejšímu zkoumání a jejich vzájemným porovnáním se budu snažit odlišit sporné a nesporné řízení.

Pojmy princip a zásada bývají v literatuře často zaměňovány, popřípadě jsou používány jako synonyma. Pokud se tyto pojmy odlišují, tak se ve valné většině případů právním principem rozumí pojem obecnější, který se vztahuje k celému právnímu systému a naopak právní zásady se vztahují pouze k určité oblasti, či odvětví práva.¹⁸ Pro účely této práce se budu snažit používat pojem zásada vzhledem k formě a přehlednosti celku, byť i já považuji oba pojmy za synonyma.

Každé právní odvětví je ovládáno určitými principy a zásadami a ani v soudnictví a civilním procesu tomu není jinak. Zásady působí hlavně v oblasti legislativy, interpretace a aplikace práva. Svým významem ovlivňují strukturu, organizaci justice, pravidla, podle nichž řízení před soudem probíhá a také procesní postavení subjektů, jichž se řízení týká.¹⁹

Charakteristické zásady civilního procesu nebyly vždy neměnné, ale i ony se vyvíjely. Formování procesních zásad je odvislé od stupně celkového vývoje společnosti a samostatného historického vývoje procesního práva.²⁰

Procesní zásady jsou základními instituty procesního práva a mnohé z nich mají svůj základ v předpisech nejvyšší právní síly, tedy v Ústavě a Listině. V Ústavě jsou zásady obsaženy v článcích 81, 82, 95 a 96 (upravující nezávislost a nestrannost soudů a soudců, vázanost soudce jen zákonem, rovnost účastníků před soudem, ústnost a veřejnost jednání). K Listině bych uvedla články 36 až 38 obsahující úpravu práva na spravedlivý proces (kam spadá právo na přístup k soudu pro každého, právo na právní pomoc, rovnost účastníků, právo na zákonného soudce, právo na veřejné projednání bez zbytečných průtahů, právo

¹⁸ HAMULÁKOVÁ, K.: *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010, str. 14

¹⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 59 s.

²⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 44 s.

účastníka vyjadřovat se a být přítomen všem úkonům). Další principy jsou obsaženy v zákonech, zejména v úvodních ustanoveních OSŘ (ta obsahují např. právo na přístup k soudu, rovnost účastníků, rychlost a účinnost procesu) nebo v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (zde jde o nestrannost a nezávislost soudu a soudců, ústnost a veřejnost řízení, rovnost před soudem, právo na projednání a rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů) a některé zásady nejsou platným právem upraveny vůbec a projevují se skrz jednotlivé procesní instituty.²¹

V české právní kultuře kontinentálního typu, která je založena na právu psaném, nejsou právní principy primárně považovány za prameny práva ve formálním smyslu. Mají své místo zejména tam, kde chybí výslovná právní úprava, která má jinak přednost a tím vyplňují mezery v právu.

Avšak Ústavní soud se vyjádřil tak, že i v systému psaného práva jsou pramenem práva obecně rovněž základní principy a zvyklosti. Tuto tezi odůvodnil existencí totalitních států v průběhu 20. století, kde se ztotožňování se psaným právem stalo nástrojem totalitní manipulace, a z justice se stal prostředek k prosazování totalitní moci.²²

Podle Františka Zoulíka jsou procesní zásady na právní úpravě (pozitivním právu) nezávislé a dokonce ji v mnoha směrech limitují. Jsou podle něj prepozitivní a uplatňují se při interpretaci a aplikaci procesního práva.²³ Procesní zásady se většinou v naší platné právní úpravě nevyskytují v čisté formě, ale jsou formovány do různých modifikací.

2.2.1. Principy řádného fungování justice

Principy řádného fungování justice, zajišťující právo na spravedlivý proces, se uplatňují ve všech druzích civilního procesu, v řízení sporném, i v nesporném.

První, zde rozebraná zásada je **zásada nezávislosti a nestrannosti soudu a soudců**. Ta je jednou ze stěžejních zásad spravedlivého procesu. Zásada nezávislosti je upravována Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a na ústavní i zákonné úrovni. Úmluva a Listina připojují vždy k zásadě nezávislosti i zásadu nestrannosti. Zásada představuje vázanost

²¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 59 s.

²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

²³ ZOULÍK, F. *Právní principy a zásady*. In BOGUSZAK, J. *Právní principy: kolokvium*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, 181 s.

soudců jen zákonem, povinnost vykládat zákon podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, povinnost rozhodovat nestranně, spravedlivě, v přiměřených lhůtách a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem.

Soudnictví je institucionálně nezávislé a tato nezávislost je garantována prostřednictvím dělby moci ve státě, kdy jsou soudy a soudci přísně odděleni od ostatních státních orgánů co do organizace a kompetence. Soudci jsou plně nezávislí a nesmějí být žádným způsobem ovlivňováni v otázkách výkladu a aplikace práva v jejich kompetenci. S nezávislostí a nestranností úzce souvisí i nepodjatost soudce, přičemž stačí pouhá pochybnost o nepodjatosti, aby byl soudce z řízení vyloučen.²⁴

Soudy jsou schopny nejlépe plnit svoji úlohu, když na řízení a rozhodování nepůsobí vnější vlivy. Nezávislý soudní orgán musí mít odstup od všech dílčích zájmů a zaujatosti subjektů. Ačkoli soudci nejsou při rozhodování nikomu podřízeni, nesmí být nijak ovlivňováni ve svém úsudku a nesmí být hnáni k odpovědnosti za konkrétní způsob rozhodnutí, jsou přeci jen vázáni zákonem a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy.²⁵

Zásada zákonného soudu a zákonného soudce znamená, že zřízení soudu jako instituce, jeho složení pro určitý případ a pravidla jeho výběru, nesmí být stanovena libovolně, ale zákonem. Tímto zákonem je v České republice zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, který zřizuje obecné soudy. Listina v čl. 38 říká že: „*Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.*“ Zákon má tedy stanovit věcnou a místní příslušnost a toto řešení nesmí být za žádných okolností řešení ad hoc, nahodilé nebo svévolné. Pravidla příslušnosti soudů v civilních a trestních věcech jsou určována příslušnými soudními řády, rozdělení jednotlivých věcí u soudů se pak řídí rozvrhem práce, který je vydáván předsedou soudu na dobu jednoho kalendářního roku. Zákon dále stanoví, že v prvním stupni civilního řízení rozhoduje převážně samosoudce a v opravném řízení zásadně senát. Účast laiků jako přisedících zákon připouští pouze v prvostupňovém řízení, tedy tam, kde nerozhoduje samosoudce, tzn. v pracovněprávních věcech.²⁶

²⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 61-64 s.

²⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 51-52 s.

²⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 65 s.

Zásada rovnosti je jednou z klíčových zásad pro civilní proces, neboť zaručuje účastníkům řízení rovné postavení před soudem bez jakéhokoli procesního zvýhodnění jedné strany.²⁷ Zásada rovnosti by se dala interpretovat i tak, že se stejnými se má zacházet stejně a s nestejnými nestejně.²⁸

Rovné postavení se vztahuje jak na fyzické a právnické osoby, tak rovněž na stát, je-li účastníkem řízení. Zásada rovnosti je upravena taktéž na ústavní (čl. 96 Ústavy a čl. 37 Listiny) i zákonné úrovni (§ 18 OSŘ) a o důležitosti procesní rovnosti hovoří to, že je na ní kladen důraz judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, který ji vyjadřuje jako „rovnost zbraní“.²⁹ Podle rozhodnutí Delcourt proti Belgii je řečeno, že každá strana řízení musí mít stejnou možnost hájit své zájmy, nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně a musí mít možnost uplatnit své argumenty za stejných podmínek jako protistrana.³⁰ Ústavní soud formuloval zásadu rovnosti tak, že každá ze stran řízení musí mít stejnou možnost ovlivnit závěr orgánu, který řízení vede. Na právní posouzení mají vliv pouze ta skutková zjištění, která byla zformována v průběhu řízení vlivem působení obou stran řízení.³¹

Další stránkou rovnosti je fakt, že nejde jen o rovnost v právech, ale každé straně musí být reálně zaručena možnost uplatnit své oprávněné zájmy. Jedná se o zajištění rovných možností každému účastníkovi. Dále jsou součástí rovnosti stran instituty umožňující reálné využívání účastnických oprávnění, jako je například nutná obhajoba, povinné zastoupení či poplatkové osvobození. Formální rovnost totiž automaticky neznamená i rovnost faktickou, protože rovnost nelze chápat jako totožnost. Mezi stranami existuje přirozená nerovnost, která může být vyrovnána například tím, že se slabší strana nechá zastoupit zástupcem, jež je schopen lépe hájit její zájmy (například když rodič zastupuje své dítě nebo při zastoupení advokátem).³² Faktickou rovnost rovněž pomáhá zajišťovat zásada poučovací realizující právo na právní pomoc. Podle ustanovení § 5 OSŘ je účastníkům, kteří nejsou zastoupeni advokátem poskytováno poučení soudem

²⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 67 s.

²⁸ HOLLÄNDER, P. *Základy všeobecné státovědy.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 123 s.

²⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 67 s.

³⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva a základní svobody ze dne 17. 1. 1970 Delcourt vs. Belgie, č. 2689/65

³¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. července 2004, sp. zn. I. ÚS 639/03

³² ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví.* 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 125 s.

o jejich procesních právech a povinnostech, nikoli o právu hmotném.³³ Poučení o procesních právech a povinnostech se poskytuje až tehdy, vyjde-li potřeba poučení během řízení najevo.³⁴ Zásada „rovnosti zbraní“ je porušena, jestliže soud neposkytuje poučení účastníkům téhož řízení ve stejné kvalitě, ačkoli nejedná v rozporu se zákonnými ustanoveními.³⁵

Soud, jakožto nestranný orgán, má v důsledku zásady rovnosti povinnost vyslechnout obě strany řízení, které mají na slyšení právo. Slyšení je důležité pro zjištění správného skutkového stavu, na kterém se zakládá spravedlivé rozhodnutí.³⁶

Se zásadou rovnosti je spojena i **zásada kontradiktornosti**, podle níž mají účastníci sporného řízení, kde je vše podrobena rozpravě, právo seznámit se se všemi důkazy a vyjádřit se ke všem uváděným skutečnostem a důkazům, tak aby měly stejný vliv na rozhodnutí.³⁷ V nesporném řízení je kontradiktornost spatřována v možnosti účastníků se vyjádřit ke všem okolnostem (např. v řízení o osvojení dítěte).³⁸

Zásada veřejnosti, přímosti a ústnosti jsou zásadami, které se netýkají celého řízení, nýbrž pouze soudního jednání. **Zásada veřejnosti** znamená volný přístup veřejnosti, jakožto obecnostva k soudnímu jednání a tím zabraňuje tajné „kabinetní“ justici, garantuje nezávislost, nestrannost a zákonný postup soudu, je projevem demokratismu a má i preventivní účinky na společnost. Podle OSŘ může být veřejnost vyloučena rozhodnutím soudu, pokud by byla ohrožena tajnost utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, obchodní tajemství, důležitý zájem účastníků řízení nebo mravnost. Rozsudek musí být vyhlášen vždy veřejně bez výjimky i v řízení, kde byla veřejnost vyloučena. **Zásada ústnosti** znamená, že relevantní pro řízení je pouze to, co bylo soudu ústně předneseno či sděleno. Podstatu zásady nenarušuje ani to, že vše musí být písemně zachyceno (zásada písemnosti) například v soudním protokolu nebo písemném podání, nebo že se v soudní praxi místo ústního přednesu často odkazuje na obsah písemného

³³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 6-7 s.

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 813/97

³⁵ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 6-7 s.

³⁶ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. a kol. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 178

³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. srpna 2008, sp. zn. IV. ÚS 1526/08

³⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 68 s.

podání. **Zásada přímosti** souvisí se zásadou ústnosti a vyjadřuje požadavek přímého a osobního styku soudu s účastníky řízení.³⁹ Účelem je zejména nalezení pravdy a urychlení řízení (věrohodnost svědka lze nejlépe posoudit, pokud ho soud při výslechu viděl a slyšel a kladením otázek se soud snaží získat co nejkompaktnější a nejpřesnější informace o projednávané věci).⁴⁰

Podle **zásady rychlosti a hospodárnosti** má řízení proběhnout co nejrychleji a nejlevněji, aby nedocházelo k průtahům v řízení a nevznikaly tak zbytečné náklady. Soudní řízení je často zdlouhavé, čímž se snižuje účinnost ochrany porušených nebo ohrožených práv. Zásada rychlosti a hospodárnosti se vztahuje jak na procesní úkony soudu, tak na procesní úkony účastníků, přičemž oba spolu musí spolupracovat, neboť jen tak je možné rozhodnout ve věci co nejrychleji. V současnosti jsou soudy přetížené, což ale není ospravedlnitelný důvod k průtahům v řízení. Stát je odpovědný za dodržování procesních zásad a proto musí k jejich zajištění vhodně organizovat své soudnictví. Případně vzniklé nedostatky pak nesmí jít k tíži občanů, kteří oprávněně očekávají ochranu svých práv v přiměřené době. Přiměřenost doby délky soudního řízení se určuje podle konkrétních okolností případu, přičemž se zejména přihlíží ke složitosti případu, k chování toho, kdo průtahy v řízení namítá či k chování příslušných orgánů.⁴¹

Mezi další procesní zásady patří například zásada předvídatelnosti soudního rozhodování nebo zásada *in dubio pro reo*.

2.2.2. *Odvětvové principy*

Zásady, které jsou obsahem této kapitoly, jsou jakási pravidla pro zdárné dovedení procesu k jeho cíli. Říkají například kdo má procesní iniciativu, kdo má jaké procesní povinnosti a odpovědnost, v jakých formách probíhá řízení. Tímto stanovují, kudy se má ubírat řízení, jehož cílem je vydání spravedlivého rozhodnutí a vytyčují tak mantinely pro poskytování spravedlnosti. Je nepochybné, že cílem a vlastně smyslem celého civilního řízení je dosažení spravedlivého rozhodnutí, které se bude co nejvíce blížit pravdě.⁴²

³⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 69-70 s.

⁴⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 46 s.

⁴¹ Tamtéž 50 s.

⁴² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 79 s.

2.2.2.1. Zásada dispoziční a zásada oficality

Diferenciačním hlediskem této dvojice zásad je procesní iniciativa. Podle dispoziční zásady mají procesní iniciativu v rukou účastníci, na rozdíl od zásady oficality, kde má procesní iniciativu soud.⁴³

Hmotněprávní autonomie vůle projevující se smluvní svobodou, vzájemnou rovností a nemožností vnucovat si jeden druhému svoji vůli, se prostřednictvím dispoziční zásady projevuje v právu procesním tak, že je jen na vůli účastníka, zda bude hájit svá práva.⁴⁴ Naopak podle zásady oficality je procesní iniciativa v rukou soudu, a projevuje se tak, že soud sám rozhoduje o zahájení řízení a zároveň vymezuje jeho předmět.⁴⁵ Problematice uplatňování dispoziční zásady a zásady oficality ve sporném a nesporném řízení se budu více věnovat v jiných částech této práce.

2.2.2.2. Zásada vyšetřovací a projednací

Obě zásady se týkají především dokazování a v souvislosti s tímto vyvstává otázka, jak soud zjišťuje skutkový stav, na jehož základě se rozhoduje. Je za jeho zjištění zodpovědný soud, účastník řízení, nebo kombinace obou dvou? V řízeních, kde se uplatňuje zásada projednací, je na stranách řízení, aby zajistily potřebné podklady, za což jsou výlučně odpovědné. Proto přednáší skutková tvrzení a nabízejí o nich důkazy na podporu svého nároku nebo na svoji obranu.⁴⁶

Soud se zabývá pouze tím, co mu účastníci předloží, zkoumá skutkový stav v rozsahu účastníky tvrzeném a za pomoci účastníky navržených důkazů, a proto zde platí úsloví *idem est non esse aut non probari*, jinak řečeno, co není prokázáno je totéž, jako by nebylo.⁴⁷ Opakem zásady projednací je zásada vyšetřovací, podle níž soud přijímá stranami vznášená skutková tvrzení a důkazy o nich, ale bez ohledu na ně musí sám zjistit a objasnit skutkový stav věci.⁴⁸

⁴³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 53 s.

⁴⁴ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. a kol. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 169-170.

⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 53 s.

⁴⁶ Tamtéž 55 s.

⁴⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 75 s.

⁴⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 55 s.

Uplatňováním těchto zásad a jejich projevy ve sporném a nesporném řízení se taktéž budu věnovat v další části této práce.

2.2.2.3. Zásada koncentrace řízení a zásada jednotnosti řízení

Tyto zásady se týkají organizace a postupu řízení a zároveň ovlivňují i kvalitu a rozsah skutkového poznání.⁴⁹

Podle zásady jednotnosti řízení tvoří řízení od začátku do konce jeden celek, v němž účastníci mohou provádět procesní úkony kdykoli, neboť jejich sled či postup není nijak závazně stanoven. Celé řízení je jednotné a účastníkovi nic nebrání v tom, aby během řízení předkládal své návrhy, uváděl nová tvrzení a nové důkazy, a to i v odvolacím řízení. V podstatě záleží pouze na logice věci, kdy je vhodné procesní úkon učinit.⁵⁰

Zásada koncentrace způsobuje, že se řízení rozpadá do jednotlivých stádií určených vždy pro konkrétní úkony, které jsou v nich koncentrovány, a jejich neprovedení v daném stádiu je sankcionováno prekluzí. Koncentrace se projevuje například tak, že všechny důkazy musí být navrženy na začátku řízení.⁵¹

Pro splnění povinnosti tvrzení a důkazní jsou zákonem vymezeny přesné úseky řízení. A jak judikoval Nejvyšší soud ČR „*ke skutečnostem a důkazům, které v rozporu se zákonem účastník uplatní později, nelze přihlížet.*“⁵² Je tedy nutné předložit soudu hned všechny důkazy, jinak by to pro účastníky znamenalo negativní následky.⁵³

Původní občanský soudní řád z roku 1963 byl postaven na koncepci jednotnosti řízení, kde bylo možné kdykoli v prvním i druhém stupni řízení uvádět nové skutečnosti a navrhopvat o nich důkazy, a to bez omezení. Soud k takovému skutečnostem a důkazům musel vždy přihlédnout.⁵⁴

Řízení, v nichž se uplatňuje zásada jednotnosti, mají ty nejlepší předpoklady pro zjištění objektivní (materiální) pravdy. Na druhou stranu mají

⁴⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 77 s.

⁵⁰ Tamtéž 77-78 s.

⁵¹ Tamtéž 77-78 s.

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006

⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 58 s.

⁵⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 77-78 s.

i své nevýhody, neboť nenuť účastníky o řízení řádně pečovat a uvádět své návrhy včas. To pak vede ke zdlouhavosti, která může být zneužívána.⁵⁵

Novelami OSŘ provedenými zákonem č. 30/2000 Sb., a zákonem č. 7/2009 Sb., byly zavedeny některé prvky koncentrace pro sporné řízení. Nejdříve byla koncentrace spojena s okamžikem vyhlášení prvostupňového rozhodnutí, kde však měl soud možnost řízení zkoncentrovat i dříve, a to pouze na návrh některé ze stran, pokud protistrana činila obstrukce, a nikoli z vlastní iniciativy soudu. Od posledně jmenované novely se okamžik koncentrace přesunul do skončení přípravného jednání, a pokud se nekonalo přípravné jednání, tak do skončení prvního jednání ve věci. V obou případech (přípravného jednání i prvního jednání) může být účastníkům soudem poskytnuta dodatečná lhůta k doplnění tvrzení či navržení dalších důkazů a koncentrace pak nastává až uplynutím této dodatečné lhůty.⁵⁶

Rozhodné skutečnosti a důkazy k nim musí být uplatněny zásadně před prvostupňovým soudem. Druhostupňový soud již k nově uváděným skutečnostem a důkazům, až na výjimky, nepřihlíží. Řízení však i nadále zůstává jednotné a je pouze doplněno o některé prvky koncentrace.⁵⁷

V čisté podobě se obě zásady jeví jako ne příliš vhodné. Zásada jednotnosti nepochybně vede ke zdlouhavosti řízení, což v důsledku porušuje zásadu hospodárnosti a rychlosti řízení. Nevýhodou koncentrace řízení je zase skutečnost, že výsledek řízení ne vždy odpovídá realitě. Další nevýhodou koncentrace řízení je fakt, že účastníci z opatrnosti a z obavy, že později nebudou moci tvrdit a navrhopvat důkazy, předkládají soudu již na počátku řízení zcela zbytečná skutková tvrzení, a tím způsobují obsáhlost, nepřehlednost a někdy i protichůdnost obsahu podání. Pod tíhou kritiky došlo zákonem č. 404/2012 Sb., k prolomení zásady koncentrace tím, že soudu byla dána možnost vyzvat účastníky k doplnění rozhodujících skutečností a důkazů (§ 118a odst. 1 a 3 OSŘ).⁵⁸

⁵⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 77-78 s.

⁵⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 58 s.

⁵⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 77-78 s.

⁵⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 58-59 s.

2.2.2.4. Zásada volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní

V civilním řízení je soud zaměřen na poskytnutí ochrany subjektivním právům a oprávněným zájmům účastníků na základě zjištěného skutkového stavu. Prostřednictvím dokazování (právem upravený postup soudu při získávání informací o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí)⁵⁹ se zjišťují skutkové poznatky o stavu, který nastal v minulosti mimo dosah soudu.⁶⁰

Z dikce § 132 OSŘ vyplývá, že důkazy jsou hodnoceny soudem dle jeho úvahy, jednotlivě i ve vzájemné souvislosti a přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho co uvedli účastníci.

K hodnocení důkazů dochází v posledním stadiu dokazování, při němž se uplatňuje zásada volného hodnocení důkazů. Soud podle svého vlastního přesvědčení hledá odpověď na otázku, zda je účastníkově tvrzení o rozhodných skutečnostech pravdivé nebo není. Posoudit skutkový stav a přijmout o něm závěr může soud jen tehdy, nemá-li o něm žádné pochybnosti. Pro rozhodnutí není požadováno zjištění pravdy v absolutním významu, ale jedná se o vysokou pravděpodobnost, že se rozhodné skutečnosti blíží k hranici praktické jistoty. Pro některé případy ovšem postačuje zjištění pravděpodobnosti nižší, a to například v případech, kdy zákon požaduje, aby bylo něco pravděpodobné (např. poskytnutí peněžní částky pravděpodobným otcem na zajištění dítěte § 920 odst. 3 NOZ) nebo osvědčené.⁶¹

Hodnocení důkazů je myšlenková činnost soudu, kterou přisuzuje provedeným důkazům hodnotu závažnosti pro rozhodnutí (vyjadřující význam důkazu pro rozhodnutí), hodnotu zákonnosti, hodnotu pravdivosti či věrohodnosti. Soud k důkazům přihlíží pouze tehdy, pokud byly opatřeny a provedeny v souladu se zákonem a proto je hodnota zákonnosti důležitá. Na základě provedených důkazů pak soud dle svého uvážení dovozuje, které skutečnosti může považovat za prokázané a které ne.⁶²

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že skutkový stav je stanovován soudem na základě vlastního hodnocení důkazů. Hodnocení důkazů

⁵⁹ STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 149 s.

⁶⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 76 s.

⁶¹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 461 s.

⁶² ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 59 s.

není omezováno žádnými právními předpisy, které by soudci říkaly, jakou důkazní sílu má přiznat jednotlivým důkazním prostředkům. Soud je ve své činnosti vázán například pouze rozhodnutími o spáchání trestného činu nebo rozhodnutím o osobním stavu. Zásada volného hodnocení důkazů v žádném případě neznamená libovůli soudce. Ten musí každé rozhodnutí řádně odůvodnit a v odůvodnění uvést, proč některé důkazy připustil a jiné ne, z jakých důkazů v rozhodnutí vycházel apod. O hodnocení musí nabýt pevné přesvědčení, aby mohl argumentovat, proč a jak došel k takovému rozhodnutí.⁶³

Oproti zásadě volného hodnocení důkazů stojí zásada legální teorie důkazní, která je historicky starší a její podstata tkví v tom, že zákon stanoví, jaký důkaz je v té které věci potřeba použít a dále stanoví pevná pravidla, podle nichž soud důkazy hodnotí. Jako příklad může sloužit hodnota svědectví muže, která byla dříve vyšší než hodnota svědectví ženy. V našem právním řádu existuje pouze jediný případ, kdy je důkaznímu prostředku přiznána určitá důkazní síla, a tím je veřejná listina. Z uvedeného tedy vyplývá, že český civilní proces je, kromě této výjimky, ovládan zásadou volného hodnocení důkazů.⁶⁴

2.2.2.5. *Princip materiální a formální pravdy*

Soud se prostřednictvím dokazování dobere skutkových zjištění a podle míry participace účastníků, soudu nebo eventuálně jiných subjektů na dokazování, je ovlivněna možnost dosáhnout více či méně pravdivého poznání o skutkovém stavu. Na základě zásady materiální pravdy je civilní řízení koncipováno tak, aby byl zjištěn skutečný skutkový stav věci. Takového výsledku ovšem nelze dosáhnout pokaždé. Znamenalo by to, že by soud o věcech, které nemůže poznat, nemohl rozhodnout, což by ve svém důsledku znamenalo porušení zásady zákazu odmítnutí spravedlnosti (*denegatio justitiae*). Nejde tedy o poznání pravdivého stavu věci za všech okolností, nýbrž o možnost zjišťování pravdivého stavu věci bez formálních překážek. Lze si položit otázku, zda vůbec existuje reálná možnost poznat úplnou materiální pravdu.⁶⁵

Přímým protipólem zásady materiální pravdy je zásada formální pravdy. V řízení se projevuje formalismus procesu založený na dodržení určitých forem,

⁶³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 59 s.

⁶⁴ Tamtéž 60 s.

⁶⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 80 s.

na kterých závisí výsledek řízení. Výsledek je podle toho buď v souladu se skutečností, nebo ne. Typickým příkladem řízení založeného na základě formální pravdy byl římský proces, který se zakládal na jednotlivých žalobách, od nichž se nebylo možné odchýlit. V současnosti se takovýto proces nevyskytuje. Civilní právo procesní je svojí podstatou právem formálním a bez určitého formalismu nemůže existovat. Formalismus lze spatřit například ve vyžadování předepsaných forem či lhůt, jejichž nedodržení může znamenat prohru sporu a také ovlivňuje míru poznání pravdivého skutkového stavu.⁶⁶

Zásada materiální pravdy se spojuje s objektivní pravdou, která by měla být základem pro rozhodování. Naopak zásada formální pravdy je spojována se subjektivní pravdou stran a ve sporu vítězí ta strana, která dokáže lépe přesvědčit soud o své pravdě.⁶⁷

⁶⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 80 s.

⁶⁷ Tamtéž 81 s.

3. Historie sporného a nesporného řízení

V této kapitole je mým cílem nahlédnout do počátků diferenciací obou typů nalézacího řízení. Porozumění historickému vývoji a změnám v průběhu času pak napomáhá i porozumění současné právní úpravě, neboť jak budu níže uvádět, byla současná právní úprava mimo jiné také do značné míry inspirována historickým kontextem, kdy v období první republiky mělo nesporné řízení vlastní úpravu.

3.1. Římský civilní proces

Civilní proces takový, jaký ho známe dnes, je výsledkem tisíciletého vývoje. Původně se mohl ten, jehož právo bylo porušeno bránit svépomocí. V dalším vývoji přebírá úlohu ochrany práv na sebe stát a plní tak jednu z nejvýznamnějších a nejdůležitějších funkcí. Za tímto účelem stát vytváří soudní orgány a upravuje jejich postup.⁶⁸ Jak jsem již zmínila v kapitole o civilním procesu, byl soudní proces z počátku jednotný a teprve vývojem se začaly vydělovat jednotlivé druhy, přičemž civilní proces navazuje na původně jednotný soudní proces. Tehdejší společenské vztahy byly jednodušší a bezprostřednější, proto mohl být civilní proces z počátku jednotný.

K diferenciaci na řízení sporné a nesporné dochází již ve starém Římě. V římském právu převažovalo řízení sporné, nesporné řízení se vytvořilo ze zvláštních, spíše okrajových forem řízení. V tomto řízení byl magistrát pasivní, aktivně do něj nezasahoval a ani v něm nerozhodoval, pouze svým prohlášením stvrzoval provedený úkon. Nešlo o řízení v pravém slova smyslu, nýbrž o řízení zdánlivé, nazývané *iurisdictio voluntaria*, a ve své podstatě šlo jen o zvláštní vyžadovanou formu hmotněprávních úkonů. Jeho přítomnost při právních úkonech měla garantovat přesnost a určitost úkonů a také podtrhnout jejich význam. Důvodem bylo, aby možné pochybnosti, způsobené nepřesností či neurčitostí, nevyvolávaly v budoucnu spory. Jednalo se zejména o významné úkony, jako byl převod vlastnického práva, propuštění otroka, osvojení či pořízení

⁶⁸ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 9 s.

závěti.⁶⁹ Jejich význam spočívá v řešení důležitých majetkových vztahů či záležitostí osobního stavu a proto také měly vejít v obecnou známost.⁷⁰

Teprve až s dalším vývojem římského procesu se v principátu objevuje možnost zásahu státních orgánů do právních poměrů stran. Vzniká zvláštní a zcela samostatné řízení, označované *cognitio extra ordinem*, ve kterém mohou magistráti v některých případech upravovat právní poměry účastníků. Toto řízení, probíhající před magistrátem, se nespornému řízení podobá více, než výše zmíněné pasivní řízení, kde magistrát hrál pouze pasivní roli, a lze ho proto spíše považovat za předchůdce nesporných řízení. Takto se rozhodovalo například o záležitostech alimentálních, nebo o otázkách výše honorářů za intelektuální činnost.⁷¹

Další vývoj civilního procesu a jeho diferenciací je spojen až s vytvářením nových právních řádů v germánských státech vznikajících po rozpadu západořímské říše.⁷²

3.2. Středověký civilní proces a feudalismus

Se vznikem a rozvojem měst ve středověku bylo spojeno zdokonalení a rozvoj právního řádu. Společensko-ekonomický vývoj projevující se diferenciacími a integračními procesy té doby nutně vyžadoval dokonalejší a propracovanější právní úpravu. Tyto nově vypracované právní formy byly recipovány z římského práva a přizpůsobeny tehdejšími poměrům. Základní složkou civilního procesu bylo řízení sporné, založené na kontradiktornosti, zásadě dispoziční a projednací umožňující plné uplatnění procesní iniciativy a aktivity stran. Zahájení řízení bylo plně v rukou účastníka a též bylo respektováno rovné postavení sporných stran, neboť jen tak se může v plné míře rozvinout kontradiktorní proces.⁷³

Vývoj civilního procesu směřoval spíše k vytvoření jednotného civilního procesu s charakterem dispozičním a kontradiktorním, se snahou překonat dosavadní právní roztržičnost a nejednotnost a zavedení obecného univerzálně

⁶⁹ STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 16-17 s.

⁷⁰ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 2 s.

⁷¹ ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 14 – 15 s.

⁷² Tamtéž 15 s.

⁷³ STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 28 s.

platného civilního procesu (posledním takovýmto zákonem byl níže uvedený zákon č. 13/1781 Sb.).⁷⁴

Ani v období feudalismu nebylo nesporné řízení upraveno komplexně, bylo jen náznakové a neurčité a stále se svým vývojem nemohlo rovnat řízení spornému. Přesto byly v tomto období před feudálními soudy a jinými orgány projednávány záležitosti, které lze nazvat věcmi nesporného řízení. Stát do soukromoprávních vztahů nezasahoval pouze prostřednictvím soudů, ale určitá část agendy byla svěřena zvláštním úřadům. V tomto období vzniká notářství, které je rovněž pověřeno plněním úkolů na tomto úseku a také nelze opominout zásahy církve (zejména ve věcech osobního a rodinného stavu) a pozemkové vrchnosti, která vykonává kontrolu nad svými poddanými (ve věcech majetkových, poručenských rodinného a osobního stavu).⁷⁵

Roku 1781 byl v Rakousku přijat **zákon č. 13/1781 Sb. z. s. tzv. josefínský obecný soudní řád**, který byl výsledkem unifikačních snah Josefa II. Josefínský obecný soudní řád plánoval soustavu trojinstančního rozhodování, kde bylo možné uplatňovat řádné i mimořádné opravné prostředky. Nespornému řízení se sice v tomto období nedostalo samostatné a obecné úpravy, avšak v roce 1785 bylo patentem upraveno řízení ve věcech osiřelých dětí, opatrovnických, fideikomisárních a depositních.⁷⁶ Tento patent byl zdařilým legislativním řešením vynikajícím jednoduchou formou, rychlostí, účelností, precizností textu a jasností úpravy.⁷⁷

Také byla vypracována tzv. **Fügerova příručka** nesporného řízení, která upravovala všechny části nesporného řízení a prakticky nahrazovala zákon.⁷⁸

Přelom ve vývoji nesporného řízení nastal přijetím **císařského patentu č. 208/1854 ř. z.**, zavádějící zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech neboli tzv. nesporný patent, který upravoval jednotlivé typy nesporných řízení.⁷⁹ Úvodní ustanovení byla věnována úpravě základních otázek, společným

⁷⁴ STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 35-37 s.

⁷⁵ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 15-17 s.

⁷⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 5 s.

⁷⁷ STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 121 s.

⁷⁸ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 20- 21 s.

⁷⁹ KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D., *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekodifikaci soukromého práva*. Nový občanský zákoník [online] 2013 [cit. 1.3.2015]. Dostupné

všem nesporným řízením. Dále byly upraveny konkrétní druhy nesporného řízení jako například řízení pozůstalostní, řízení o věcech poručenských a opatrovnických, řízení o osvojení a další. Nesporný patent ale neobsahoval všechny záležitosti nesporného řízení, a proto měly tyto nadále úpravu ve zvláštních předpisech. Jedná se například o řízení o prohlášení za mrtvého a provedení důkazu smrti, upravené v zákoně č. 20/1883 ř. z., nebo řízení o umoření listin, upravené císařským nařízením č. 227/1915 ř. z.⁸⁰ Po vzniku samostatné Československé republiky byl tzv. recepční normou (zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n.) recipován celý právní řád Rakouska-Uherska a byla tak zajištěna jeho kontinuita.⁸¹ V důsledku toho se pak v jednotné Československé republice projevil právní dualismus, přičemž v českých zemích platily jiné zákony než na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

Dalším posunem ve vývoji právní úpravy nesporných řízení byl **zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o zásadních ustanoveních řízení nesporného**, který neupravoval veškerou věcnou podstatu nesporného řízení, nýbrž pouze obecná procesní ustanovení. Tento zákon byl ve vztahu subsidiarity ke zvláštním právním předpisům obsahujícím hmotněprávní úpravu a procesní odchylky nesporného řízení, které zůstávaly i přes existenci nového zákona v platnosti.⁸²

Právní úprava klasického sporného řízení byla obsažena **v občanském soudním řádu č. 113/1895 ř. z.**, vedle něhož stály oba výše zmíněné předpisy upravující řízení nesporné.⁸³ V tomto řízení se plně uplatňovaly zásady volného hodnocení důkazů, ústnosti, veřejnosti a přímosti.

V rámci kodifikačního úsilí mezi lety 1949 a 1950 tzv. právnické dvouletky, jejímž účelem bylo kodifikovat a přepracovat celý právní řád, byl přijat **zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních**, který rušil dosavadní úpravu sporného a nesporného řízení a zároveň ji sjednocoval v jediném předpisu.⁸⁴ Šlo o snahu vytvořit jednotný civilní proces. V obecných

z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilo-doprovodnou-legislativu-k-rekodifikaci-soukromeho-prava/>

⁸⁰ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 6 s.

⁸¹ Zákon o zřízení samostatného státu československého. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online] 2013 [cit. 6.3.2015]. Dostupné z:

http://iuridictum.pecina.cz/w/Zákon_o_zřízení_samostatného_státu_československého

⁸² SHELLEOVÁ, I. *Český civilní proces*. Linde Praha a.s., 1997, 272 s.

⁸³ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 7 s.

⁸⁴ KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D., *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekodifikaci soukromého práva*. Nový občanský zákoník [online] 2013 [cit. 1.3.2015]. Dostupné

ustanoveních upravoval jednotně celý civilní proces, zvláštními ustanoveními pak byly upraveny doplňky a odchylky od obecných ustanovení. Nelze ale hovořit o vytvoření zvláštních druhů řízení, nýbrž o odchylkách odůvodněných zvláštní hmotněprávní povahou věcí, které byly podle té či oné hlavy zvláštní části OSŘ projednávány.⁸⁵

Následně je toto jednotné řešení právní úpravy převzato i **zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád** (dále jen „OSŘ“). V obou posledně jmenovaných zákonech byla zvláštností nesporných řízení věnována pozornost, avšak bez toho, aby jim bylo dáno jasné označení.⁸⁶ Výslovná obecná úprava nesporného řízení ani nebyla potřeba. Před listopadem 1989 byl soud povinen zjišťovat materiální pravdu v jakémkoli řízení a rozdíly mezi oběma druhy řízení nebyly tak výrazné, aby bylo nutné sporné a nesporné řízení upravovat odděleně.⁸⁷

3.3. Současná právní úprava

Po revoluci roku 1989 a v následujících letech došlo k mnohým novelám OSŘ. Mezi nejvýznamnější patří novela provedená zákonem č. 519/1991 Sb., jež rozšířila třetí část hlavy V. OSŘ o nové druhy řízení (například řízení ve věcech obchodního rejstříku, řízení o některých otázkách obchodních společností a družstev, řízení ve věcech voličských seznamů atd.). Další novelou se dostalo do pravomoci soudů řízení o úschovách, umoření listin a řízení o dědictví, ve kterém soudy pověřují k projednání dědictví soudem notáře, jako soudní komisaře. Následující novely OSŘ dále rozšiřovaly nesporná řízení a jejich záměrem bylo mimo jiné prosadit rozdělení sporného a nesporného řízení.⁸⁸

V rámci rekonstrukce soukromého práva, která byla realizována hlavně přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (NOZ), zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, bylo nutné harmonizovat i procesní předpisy. Právo hmotné a procesní se vzájemně doplňují a podmiňují, jedno bez druhého nemohou

z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilo-doprovodnou-legislativu-k-rekodifikaci-soukromeho-prava/>

⁸⁵ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 31 s.

⁸⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 7 s.

⁸⁷ SVOBODA, K. Jak vyžrát na „nespory“. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4, 130-133 s.

⁸⁸ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 7 - 8 s.

existovat, neboť účelem každého procesního práva je zajištění realizace práva hmotného. Občanské právo hmotné upravuje vznik, změnu a zánik práv a povinností jednotlivců a jejich ochrana přísluší právu procesnímu. NOZ přinesl množství nových institutů a ty stávající mnohdy upravil, z tohoto důvodu se stalo nezbytností vtělit změny a novoty i do OSŘ.

Dalším důvodem novelizace OSŘ byla tendence tehdejší právní úpravy civilního procesu směřovat ke stále větší odpovědnosti sporných stran a formálnosti řízení, což bylo v rozporu s koncepcí jednotnosti řízení. Toto směřování se nedalo aplikovat na některá řízení a věci, která ze své podstaty vyžadují řízení jiné. Po listopadu 1989 a zejména po roce 2000 se začal prohlubovat rozdíl mezi sporným a nesporným řízením, proto se začaly objevovat odborné názory, že by bylo vhodné i z hlediska přehlednosti oba druhy řízení legislativně oddělit.⁸⁹

Při novelizaci OSŘ byly původně zvažovány 3 varianty legislativního řešení, přičemž nakonec zvítězila varianta rozdělující občanský soudní řád na dva samostatné předpisy.⁹⁰

Dne 1. 1. 2014 se stala účinnou novela OSŘ a to zákon č. 293/2013 Sb., který ruší ustanovení § 175a až 200za OSŘ i s navazujícími ustanoveními, týkající se nesporných a jiných zvláštních řízení. OSŘ nadále obsahuje pouze úpravu řízení sporných.⁹¹

Nesporná a jiná zvláštní řízení jsou nově upravena **zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ZŘS)**, účinným taktéž od 1. 1. 2014. Tím došlo k rozdělení civilního řízení na řízení sporné a nesporné a přestává platit doposud uplatňovaná koncepce jednotnosti řízení. Ve vzájemném vztahu OSŘ a ZŘS se uplatňují zásady subsidiarity a speciality, kdy ZŘS je ve vztahu speciality k OSŘ.⁹² ZŘS ale není jediným předpisem přebírajícím úpravu nesporných řízení z OSŘ. Právní úpravu řízení ve věcech obchodního rejstříku

⁸⁹ WINTEROVÁ, A. K připravovaným změnám civilního procesu (kritické a jiné poznámky). Právní rozhledy, 2012, č. 23-24.

⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 3 s. [online] 2013 [cit. 23.2.2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

⁹¹ ŠKUDRNA, M., *Podstatné změny v občanském soudním řádu v souvislosti s přijetím nového občanskoprávního kodexu*. epravo.cz [online] 6.12.2013 [cit. 6.3.2015]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/podstatne-zmeny-v-obcanskem-soudnim-radu-v-souvislosti-s-prijetim-noveho-obcanskopravniho-kodexu-92921.html>

⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 3 s. [online] 2013 [cit. 23.2.2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

přebíral a modifikoval zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

4. Pojem sporné řízení

Na tomto místě se budu věnovat spornému řízení, které se budu snažit představit a podat o něm ucelený přehled. K tomuto cíli si dopomohu například stanovením pravomoci soudu nebo účastníků řízení, neboť další definiční a diferenciativní kritéria jsou obsažena v jiných kapitolách a podkapitolách. Spornému a nespornému řízení je věnována celá tato práce, proto je již z předchozí části podstata sporného řízení zřejmá. Zde se budu snažit o její zdokonalení.

Sporné řízení je obecným typem řízení a je mnohem snazší ho definovat. V následujících odstavcích bych proto krátce shrnula poznatky, ke kterým jsem došla v kapitole o procesních principech a zásadách a krátce nastínila poznatky, které budu více rozvíjet v dalších kapitolách.

Sporné řízení je upravováno občanským soudním řádem a lze ho definovat jako řízení, jehož podstatou je rozhodnout spor o právo mezi dvěma stranami, které stojí proti sobě jako žalobce a žalovaný.⁹³ V zásadě se jedná o proces kontradiktorní, v němž naproti sobě stojí soupeřící strany a soud, jakožto nezávislý „třetí“ rozhoduje, na čí straně stojí právo.

Řízení je založeno na několika, pro něj typických zásadách. Jde především o zásadu dispoziční, která se projevuje hned na začátku řízení, neboť se zahajuje pouze na základě žaloby. Možnost zahájení řízení ex offio je zcela vyloučena. Účastníci mají v řízení pro svou procesní činnost vymezen dostatečný prostor, ve kterém mohou být například aktivní při shromažďování skutkového materiálu nebo disponovat s předmětem řízení.

Dále je pro sporné řízení typická zásada projednací, na jejímž základě soud prování pouze stranami navržené důkazy. Strany řízení mají zodpovědnost za to, co je v řízení prokázáno a proto mají povinnost tvrzení a povinnost důkazní a k tomu odpovídající břemena.

O meritu věci se rozhoduje nejčastěji rozsudkem, rozhodovat usnesením je možné tam, kde to stanoví zákon. Pro takováto rozhodnutí je příznačný deklaratorní charakter, neboť deklaruje již existující práva a povinnosti.

Dalšími zásadami, které zde lze pozorovat jsou zásada koncentrace řízení, formální pravdy (jedná se o instituty rozsudku pro zmeškání a pro uznání),

⁹³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 6 s.

volného hodnocení důkazů a v odvolacím řízení princip neúplné apelace. Rovněž se v plné míře uplatňují principy řádného fungování justice. Zde mám na mysli kupříkladu zásadu písemnosti („*quod non est in actis, non est in mundo*“ co není ve spisech, není ve světě), zásadu přímosti (soud činí skutková zjištění na základě dokazování, které sám provedl), zásadu hospodárnosti (soud řídí řízení tak, aby náklady byly co nejnižší a zároveň byl splněn jeho účel) nebo zásadu rovnosti stran.

Sporná řízení jsou těžištěm civilního řízení tvořící většinu věcí projednávaných před soudem. Příkladem sporného řízení jsou spory vznikající ze závazků, z náhrady škody, z bezdůvodného obohacení, z pracovního poměru apod. Jako konkrétní případ bych uvedla řízení o zaplacení peněžité částky (kupní ceny z titulu kupní smlouvy), řízení o vydání věci, kterou nevrátil půjčitel vypůjčitelu nebo řízení o určení vlastnického práva k nemovitosti.⁹⁴

Pravomoc soudu je proto nutné stanovit obecně. Jelikož stát zakázal svépomoc jako prostředek ochrany práva, převzal tím na sebe povinnost chránit všechna práva, a tudíž musí zajistit, aby se každý, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen, mohl dovolat spravedlnosti u soudu. Soudy mají pravomoc v ochraně jakýchkoli práv a před jakýmkoli porušením nebo ohrožením. Žaloba je proto institutem, jehož použitelnost není vázána na žádné konkrétní subjektivní právo, ani na konkrétní způsob jeho porušení nebo ohrožení. Soud je tedy povolán na základě žaloby k ochraně porušených či ohrožených subjektivních práv.⁹⁵

Dle ustanovení § 7 OSŘ se „*v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.*“ Pravomoc soudů se tedy týká všech soukromoprávních vztahů, bez ohledu na subjekty a předmět. Lze tedy projednat i spory obchodní nebo pracovní.

Předmětem projednání mohou být rozličné věci různé povahy a závažnosti. Proto je namístě, aby bylo možné méně závažné věci vyřizovat zjednodušeným postupem, aniž by bylo třeba dodržovat všechny procesní formy (např. řízení rozkazní). Zjednodušené řízení zaujímá v rámci sporného řízení své podstatné

⁹⁴ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 4 s.

⁹⁵ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 154 s.

místo, neboť v zájmu obou stran umožňuje rychlé a pružné vyřízení věci, za předpokladu, že proti němu účastníci neprotestují.⁹⁶

4.1. Účastníci sporného řízení

Podstatou každého řízení jsou jeho účastníci, kteří jsou v tomto případě vymezeni žalobou. Postavení strany má každý, kdo se na soud obrátí s žalobou a každý, proti komu žaloba směřuje. Účastenství se tedy určuje na základě žaloby a není vázáno na účastenství hmotněprávního vztahu.⁹⁷

Sporné řízení vzniká pouze mezi účastníky hmotněprávních vztahů, kteří mají spor o existenci nebo neexistenci vzájemných práv a povinností. Proto v něm jsou v podstatě jen dvě sporné strany s rozdílnými zájmy stojící proti sobě. Z toho vyplývá, že vítězství jedné strany znamená prohru druhé.⁹⁸

Pro sporné řízení platí tzv. první definice účastníků, jimiž jsou podle ustanovení § 90 OSŘ žalobce a žalovaný. Toto označení vyjadřuje jejich vzájemný poměr, kdy obě strany prosazují protikladné zájmy. Do novely OSŘ, provedené zákonem č. 30/2000 Sb., bylo možné označovat účastníky řízení obdobnými pojmy navrhovatel a odpůrce (ve smyslu žalobce a žalovaný). Důvodem této terminologické změny označení bylo sledováno výraznější rozlišení mezi sporným a nesporným řízením.⁹⁹

Ze samotné podstaty sporného řízení lze logicky odvodit, že účastníkem je ten, kdo se domáhá ochrany jeho ohroženému nebo porušenému subjektivnímu právu, proti tomu, koho označuje jako osobu, která jeho právo ohrožuje nebo poškozuje. Žalobcem je tedy ten, kdo podal žalobu a žalovaný je ten, kdo je žalobcem označen v žalobě. Na samotné účastenství ve sporu nemá vliv věcná legitimace k podání žaloby, jejíž případný nedostatek vede k zamítnutí žaloby.¹⁰⁰

⁹⁶ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 156 s.

⁹⁷ Tamtéž 155 s.

⁹⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 132 s.

⁹⁹ STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 38 – 39 s.

¹⁰⁰ Tamtéž

5. Pojem nesporné řízení

Stejně jako v předchozí kapitole se budu snažit podat ucelený přehled o nesporném řízení. V krátkosti nastíním jeho strukturu a předmět a také se budu zabývat například jeho účastníky. Tématem se budu dále více zabývat v šesté kapitole.

V právní teorii vždy panovala víceméně shoda ve vymezení sporného řízení, ovšem s otázkou řízení nesporného to bylo obtížnější. Dnes, s přijetím nového zákona o ZŘS, se nám nově dostává samostatné právní úpravy i nesporných řízení. Stará úprava OSŘ, platná do 31. 12. 2013, pojem nesporné řízení neznala a nesporná řízení v části třetí, hlavě páté byla označována jako zvláštní ustanovení.

Jedná se o specifické druhy řízení a je velmi obtížné najít jejich společné znaky, tudíž je vymezení pojmu nesporného řízení nanejvýš problematické. Vlastně by se o nich dalo říci, že společné mají jen to, že nejsou sporná.¹⁰¹

Specifičnost nesporného řízení tkví v jeho odlišné struktuře projevující se například v uplatňování zásady vyšetřovací a oficiality, vyloučení možnosti uzavřít soudní smír, vyloučení vedlejšího účastenství a společenství účastníků. Dále jsou zde také patrné větší zásahy státu s cílem upravit určité hmotněprávní vztahy, neboť se zde projevuje veřejný zájem na řízení. Primárně nejde o řešení sporu, ale o uspořádání existujících právních poměrů a postavení účastníků do budoucna, v němž účastníci nemají postavení odpůrců.¹⁰²

Jde o řízení, jehož zájmy přesahují soukromé zájmy samotných účastníků a dotýkají se především celé společnosti.¹⁰³

Na základě zmíněné zásady oficiality může být řízení zahájeno i bez návrhu a podle zásady vyšetřovací je za zjištění skutkového stavu zodpovědný soud, neboť účastníci řízení nemají důkazní povinnost a nenesou důkazní břemeno. Také se zde neuplatňuje zásada koncentrace řízení a proto i v odvolacím řízení je možné uvádět nové skutečnosti nebo předkládat důkazy.¹⁰⁴

¹⁰¹ STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 61 s.

¹⁰² STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 120 s.

¹⁰³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 6 s.

¹⁰⁴ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMUĚÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 5 s.

Stejně jako ve sporném řízení, se zde uplatňují principy řádného fungování justice (např. zásada přímosti, zásada hospodárnosti, zásada rovnosti stran atd.).

Na rozdíl od řízení sporného, jehož struktura se vyznačuje především vysokým stupněm uspořádanosti a vnitřní jednotnosti, v nesporném řízení tyto znaky do značné míry chybí.¹⁰⁵ Nesporné řízení je souborem věcí různé povahy s jediným spojujícím kritériem a tím je, že soudní rozhodnutí představuje vznik, změnu nebo zánik hmotněprávního vztahu a toto rozhodnutí má konstitutivní účinky. Stejně jako řízení sporné tak i nesporné se týká soukromoprávních vztahů a není vyhrazeno jen pro určité skupiny vztahů, jako jsou vztahy rodinné, dědické atd., neboť i v oblasti obchodních nebo pracovních vztahů v případě konfliktní situace se lze setkat s potřebou konstituovat právní uspořádání.¹⁰⁶

Mezi subjekty nesporného řízení může docházet ke konfliktům v jejich oprávněných zájmech (ve smyslu zájmu na konstituování určitého právního vztahu). Kromě těchto konfliktních situací existují i případy, jejichž podstatou není konflikt (například v řízení s jedním účastníkem). V prvně jmenovaném případě je pravomoc soudu vždy nezbytná, v druhém tomu tak není, ale i zde je namístě.¹⁰⁷

Na záležitosti nesporného řízení nelze pohlížet jako na záležitosti méně významné, protože i v rámci různorodého nesporného řízení mohou být řešeny i velmi zásadní otázky. Pokud by na nesporné řízení bylo pohlíženo jako na méněcenné řízení, zajisté by se to projevilo v procesních a organizačních souvislostech.¹⁰⁸

Stanovení pravomoci soudu v nesporném řízení spočívá plně na úvaze zákonodárce, který je posuzuje na základě dvou kritérií, a to z hlediska vhodnosti a účelnosti. Prvním kritériem je veřejný zájem na tom, aby bylo ponecháno jen na vůli účastníků, jestli právní vztah vznikne, změní nebo zanikne a zároveň, aby tento právní vztah byl vázán na autoritativní rozhodnutí soudu. Druhým kritériem je podobnost s ostatní soudní agendou, proto se pravomoc týká z největší části soukromoprávní agendy a do té veřejnoprávní zasahuje jen ve výjimečných případech.¹⁰⁹

¹⁰⁵ STAVINOHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 120 s.

¹⁰⁶ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 156-157 s.

¹⁰⁷ Tamtéž 156 s.

¹⁰⁸ Tamtéž 157 s.

¹⁰⁹ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: Vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, 360 s.

Obecná pravomoc soudu v nesporném řízení tedy nelze stanovit tak jako v řízení sporném. Konstitutivní rozhodnutí je totiž právní skutečností zvláštního druhu, se kterým hmotné právo nespojuje vznik práv a povinností obecně, nýbrž jen v případech výslovně stanovených právním předpisem a za podmínek v něm uvedených. Z toho důvodu je pravomoc soudů v nesporném řízení stanovena taxativně.¹¹⁰

5.1. Předmět rozhodování nesporného řízení

Soud v nesporném řízení rozhoduje především o postavení účastníka, zejména v některých záležitostech právní osobnosti a svéprávnosti. Rozhoduje například v řízení o svéprávnosti (o jejím omezení nebo vrácení) nebo v řízení o prohlášení člověka za mrtvého v rámci fyzických osob. Ohledně právnických osob se může jednat o rozhodování ve věcech obchodního rejstříku a dále jde o řízení o některých otázkách týkajících s právnických osob, zejména se jedná o řízení týkající se zrušení a likvidace obchodních společností (např. řízení ve věcech statusových, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů a likvidátora atd.).

Do další skupiny nesporného řízení se řadí péče o osoby mající zvláštní ochranu zákona (osoby s omezenou svéprávností, osoby nezvěstné, nepřítomné atd.). Účelem těchto řízení je předejít negativním důsledkům, které by pramenily z důvodů zvláštní zákonné ochrany těchto osob. Zde mám na mysli zejména řízení ve věcech nezletilých dětí, řízení opatrovnická a poručnická, řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu a další. Rozhodnutí vzešlá z těchto řízení mají různou povahu (může jít o rozhodnutí o výchově a výživě nezletilých dětí nebo o sledování činnosti opatrovníků apod.).¹¹¹ S touto skupinou souvisí i ochrana nějaké činnosti, kam bych zařadila například řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců nebo voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Rozhodnutí související s osobním a rodinným stavem tvoří další skupinu záležitostí nesporného řízení. Patří sem řízení o určení a popření otcovství, osvojení nebo povolení uzavřít manželství. Rozhodnutí o osobním stavu mohou mít ovšem i spornou povahu, a to například ve jmenovaném řízení o určení a popření otcovství. Řízení o rozvod, neplatnost manželství a o určení, zda tu

¹¹⁰ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 157 s.

¹¹¹ Tamtéž 158 s.

manželství je či není, jsou rozhodnutí, která ruší právní vztah a jsou specifická tím, že by podle povahy hmotněprávní úpravy mohla patřit jak do řízení sporného, tak i nesporného řízení.¹¹²

V nesporném řízení se také rozhodují záležitosti dispozice s majetkem, kam patří klasicky řízení o pozůstalosti.

Do ZŘS, jako právního předpisu upravujícího nesporné řízení, jsou zařazena i předběžná řízení, která byla dříve upravena v § 76a OSŘ, jde o předběžné opatření upravující poměry dítěte a v § 76b OSŘ předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí. Prostřednictvím prvního řízení poskytuje soud ochranu nezletilému dítěti, o které není řádně pečováno nebo je-li jeho život, normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen. Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ukládá odpůrci zejména, aby opustil společné obydlí, jeho okolí, nezdržoval se v obydlí, ani do něj nevstupoval, zdržel se setkávání s navrhovatelem atd.

Do oblasti nesporného řízení lze zařadit i mnohé další záležitosti, které se projednávají například v řízení o umoření listin, řízení o úschovách, řízení o svěřenském fondu, řízení o soudním prodeji zástavy, řízení o přivolení k zásahu do integrity atd.

5.2. Účastníci nesporného řízení

Pro sporné řízení platí, že žalobce může podat žalobu na kohokoli. To v nesporném řízení neplatí, neboť jeho účastníci jsou dáni přímo zákonem.

Pro účastenství v řízení se tedy neužije první definice účastníků podle § 90 OSŘ. Z ustanovení ZŘS vyplývá dvojí označení účastníků pro nesporné řízení, jež se v literatuře označují jako tzv. druhá a třetí definice účastníků civilního řízení.

V nesporném řízení účastenství vyplývá z hmotného práva, neboť účastníci jsou nositeli hmotného práva nebo povinnosti, které je předmětem řízení. Jedinou výjimkou je účastenství navrhovatele.¹¹³

V § 6 odst. 2 ZŘS je obsažena tzv. druhá definice účastníků, podle níž jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. Druhá definice se uplatňuje v řízeních zahájených na návrh, výjimečně (řízení o pozůstalosti) i v řízení zahájeném bez návrhu. Účastníky řízení neoznačuje

¹¹² ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 158 s.

¹¹³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 11 s.

navrhovatel, ale zákon a jsou vymezení konkrétními znaky. Tím zákonodárce jasně říká, kdo je účastníkem a kdo ne. Soud zde nemá možnost úvahy. I zde soud musí zkoumat, zda se řízení účastní všichni účastníci, pokud zjistí, že ne, usnesením ho přibere. A naopak, jestliže se řízení účastní někdo, koho zákon za účastníka nepovažuje, jednat s ním přestane. ZŘS stanovuje pro jednotlivé druhy nesporného řízení vždy konkrétní účastníky, pro příklad uvedu řízení o předběžném opatření, jehož účastníky jsou ti, kteří by jimi byli, pokud by šlo o věc samu.¹¹⁴

Třetí definice, obsažená v § 6 odst. 1 ZŘS označuje za účastníky řízení navrhovatele a ty, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno, přičemž nemusí jít primárně o práva a povinnosti o kterých se rozhoduje, ale jde i o práva a povinnosti, která se ve výroku meritorního rozhodnutí přímo neprojeví, avšak jsou výrokem rozhodnutí dotčena. Postavení účastníků, jejichž práva a povinnosti jsou předmětem jednání, vyplývá z jejich hmotněprávního postavení. V řízeních, která mohou být zahájena i bez návrhu musí soud zkoumat, zda se řízení účastní všichni, o jejichž právech a povinnostech se jedná. Zjistí-li v průběhu řízení, že účastníkem má být i další osoba, přibere ji usnesením. Naopak zjistí-li, že někdo účastníkem není, jeho účast v řízení usnesením ukončí. Pro příklad uvádím řízení o výchově nezletilých dětí, kde je účastníkem osoba, do jejíž výchovy má být nezletilé dítě svěřeno.¹¹⁵

Rozlišení účastníků nesporného řízení na výše zmíněné dvě definice je odůvodněno hlavně velkou rozmanitostí soukromoprávních vztahů, zejména rodinných, ve kterých nelze předem, pomocí konkrétních znaků určit, kdo bude účastníkem řízení.¹¹⁶

¹¹⁴ STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 40-41 s.

¹¹⁵ Tamtéž 39 s.

¹¹⁶ Tamtéž 39 s.

6. Porovnání

Otázka hranice mezi sporným a nesporným řízením patří bezpochyby k nejspornějším a nejvíce diskutovaným otázkám občanského soudního řízení.

Této problematice věnuje právní věda pozornost již od 19. století. Zejména se snažila objasnit podstatu, povahu a funkci obou druhů řízení, zaměřila se na jejich vzájemné rozlišení a taktéž na nalezení společných znaků nesporných řízení.¹¹⁷

Rozdílů mezi oběma druhy řízení je celá řada. Negativní pojem řízení nesporného vyjadřuje to, že se jedná o jiné řízení než sporné, aniž by dále říkalo, jaká je vlastně jeho povaha a podstata. Proto nelze oba druhy rozlišovat na základě názvu. Pro jejich vymezení a definování, pomocí rozdílností, jsem se rozhodla zaměřit pouze na určitá kritéria, dle kterých lze sporné a nesporné řízení od sebe odlišit. Kritéria, která budu k vymezení hranice sporného a nesporného řízení a k jejich vzájemnému odlišení používat, jsou zejména kritérium účelu řízení, kritérium rozhodnutí, kritérium zasahování státu do řízení, kritérium uplatňování procesních zásad a další méně významná kritéria. V závěru nastíním pozitivistický přístup k problematice hledání rozhraní sporného a nesporného řízení.

6.1. Kritérium účelu

V historii se vytvořilo mnoho teorií jak nacházet rozhraní mezi sporným a nesporným řízením, z nichž některé byly více a jiné méně úspěšné. Nyní budu hovořit o teorii účelu, na kterou je možno nahlížet ze tří pohledů.

Za prvé je dle této teorie cílem sporného řízení právo nalézat (jinak řečeno prosazovat již existující právo), kdežto cílem nesporného řízení je právo vytvářet (zakládat právní vztahy a sloužit jejich dalšímu rozvíjení, změně a zániku). Nejvýznamnějším zastáncem byl Adolf Wach. K výše řečenému ovšem dodává, že i sporné řízení někdy může mít konstitutivní účinky, které jsou ale odvozeným následkem, a vznik právních vztahů není cílem činnosti soudu. Wachova teorie si našla mnoho stoupců i odpůrců. Ti druzí kritizovali zejména nedostatečné vypořádání se s otázkou konstitutivních rozhodnutí, vzešlých ze sporného

¹¹⁷ STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 118 s.

řízení.¹¹⁸ Související problematiku deklaratorních a konstitutivních rozhodnutí rozeberu detailněji v následující podkapitole, rozlišující sporné a nesporné řízení na základě charakteru soudního rozhodnutí.

Podstatou druhého pohledu jsou pojmy **prevence a represe**. Dle teorie prevence a represe je cílem civilního procesu, a tím i řízení sporného a nesporného, dosáhnout souladu mezi právním a faktickým stavem. Tohoto souladu lze docílit buď tak, že se stát snaží předcházet porušením právního stavu a vydává právní předpisy, které umožňují předem odstranit hrozící nebezpečí porušení práva, nebo tak, že se snaží odstranit porušení práva, ke kterému již došlo.¹¹⁹

Z uvedeného lze úvahou dovodit, že preventivní charakter řízení se přisuzuje řízení nespornému, jelikož se snaží předcházet porušení práva v budoucnosti a prvek represe neobsahuje. Příkladem může být řízení o určení a popření otcovství, jež stanovuje závazná pravidla s cílem upravit práva a povinnosti účastníků do budoucna.

Naopak řízení sporné je zaměřeno na represi, neboť odstraňuje nežádoucí stav, způsobený porušením práva, tedy odstraňuje porušení práva a posteriori.¹²⁰ Příkladem represivního působení může být případ, kdy se věřitel domáhá na základě smlouvy o půjčce, aby soud uložil dlužníkovi povinnost zaplatit dluh. Tím tedy dojde k nastolení souladu mezi stavem faktickým a právním.

Druhý pohled si také našel mnoho kritiků i zastánců a byl rozpracován například Antonem Mengerem a významnými českými procesualisty Emilem Ottem a Václavem Horou.

Mengerovo pojetí účelu civilního procesu je založeno na shodě mezi stavem skutečným a právním. Takového účelu lze tedy dosáhnout buď opatřeními, která předchází porušení práva (prevence) anebo tak, že se porušení práva odstraní následně (represe). Na konec došel k názoru, že pokud je pro sporné řízení charakteristický represivní účel, pak řízení nesporné je založeno na účelu preventivním. Pozdější stoupcí Mengerovy teorie jsou pod tíhou kritiky umírněnější a uznávají, že i sporné řízení má preventivní účinky a naopak

¹¹⁸ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 35-36 s.

¹¹⁹ STAVINOHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 118 s.

¹²⁰ Tamtéž

nesporné řízení nepůsobí jen preventivně. Proto nelze kritérium účelu řízení, ve smyslu prevence a represe chápat vyhraněně, ale tak, že v tom či onom druhu řízení je takový účel pouze dominantní.¹²¹

Ott později navazuje na Mengera a jeho tezi si přizpůsobuje. Podle něj soud v nesporném řízení chrání soukromá práva do budoucnosti. Ve sporném řízení naopak soud svým rozhodnutím určuje, zda žalobci právo náleží a pokud zjistí, že ano, odstraňuje porušení právního vztahu.¹²²

Hora spatřuje preventivní funkci nesporného řízení v tom, že staví právní vztahy na pevný základ tím, že na ně působí při jejich vzniku, změně a zániku. Ty pak v budoucnosti nejsou vystaveny hrozbě vzniku sporů. Represi ve sporném řízení zase vidí v obnovení minulého stavu a nebrání možnému budoucímu porušení práva.¹²³

F. Zoulík pak poukazuje na mezery této teorie, spočívající v neurčitosti a nepřesnosti obou pojmů. Prevence může být chápána ve smyslu právních prostředků, kterými se předchází porušení práva v budoucnosti, ale za preventivní mohou být označeny i právní prostředky, kterými se předchází sporu. Ve druhém jmenovaném případě jde o odstranění porušení práva, ke kterému již došlo jinak než represí. Preventivní mohou být i některá opatření, jež mají charakter prozatímní ochrany (např. předběžná opatření). Kritérium považuje za nepoužitelné z důvodu represivního působení některých opatření nesporného řízení a ve sporném řízení nalézá instituty s preventivní povahou.¹²⁴

Kritérium prevence a represe patří spolu s kritériem konstitutivnosti a deklaratornosti soudního rozhodnutí mezi nejzákladnější diferenciativní kritéria stanovená právní vědou.¹²⁵

Přesto ale bylo pojetí kritéria prevence a represe pro diferenciaci sporného a nesporného řízení shledáno dalšími významnými procesualisty jako nevyhovující. Podle nich působí každý proces preventivně a proto má i sporné řízení preventivní účinky projevující se například v případech určovacích rozsudků.¹²⁶

¹²¹ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. str. 36-37

¹²² STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 57 s.

¹²³ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 37 s.

¹²⁴ Tamtéž 48-49 s.

¹²⁵ STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 118 s.

¹²⁶ Tamtéž 119 s.

Osobně, s ohledem na výše uvedené se taktéž domnívám, že hledisko prevence a represe pro diferenciaci sporného a nesporného řízení je nevyhovující. Zejména z důvodů oné neurčitosti a nepřesnosti, na kterou upozornil F. Zoulík a dále proto, že i sporné řízení působí preventivně a naopak nesporné řízení nepůsobí jen preventivně, ale i represivně.

Podle třetí teorie, podporující teorii účelu, je účelem nesporného řízení právní péče, jejíž podstatou je dovolávání účastníka povinnosti soudu, aby zakročil. Naproti tomu ve sporném řízení jde pouze o uplatnění svého subjektivního práva.¹²⁷

Teorie hledající diferenciační hledisko v účelu, který by rozlišoval oba druhy řízení, neobstály. Tím se otevřel prostor pro hledání dalších diferenciačních teorií, ne už na základě účelu, ale například v rozdílnosti uplatňování procesních zásad a dalších stěžejních procesních institutů, o kterých budu hovořit později.¹²⁸

6.2. Kritérium rozhodnutí - konstitutivní a deklaratorní

Možností a kritérií, jak dělit rozhodnutí je mnoho. Dělení rozhodnutí na konstitutivní a deklaratorní vychází z jejich účinku, který je buď potvrzovací, nebo zakládací. OSŘ nedisponuje jejich legální definicí, a proto je toto dělení odkázáno na teorii. Oba dva druhy rozhodnutí jsou autoritativním projevem státní moci, jež vytváří mezi stranami procesně právní vztah a jsou státní mocí též vynutitelná, není-li podle nich plněno.

Konstitutivní a deklaratorní rozhodnutí se odlišují na základě hmotněprávních účinků. Deklaratorní rozhodnutí jsou taková rozhodnutí, která deklarují existující práva a povinnosti, tedy co je po právu. Jsou projevem ústavně zakotveného práva na soudní ochranu, neboť odstraňují následky porušení práva nebo chrání před jeho ohrožením. Klasickým příkladem deklaratorního rozsudku je rozsudek na plnění a rozsudek na určení. Teprve vyřešením otázky, zda tu právo je či není, se otevírá cesta pro samotné vydání rozsudku.¹²⁹

Konstitutivním rozhodnutím vzniká, mění se nebo zaniká hmotněprávní vztah a je považován za právní skutečnost, poněvadž takovéto důsledky

¹²⁷ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 38 s.

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 233 s.

rozhodnutí jsou právním předpisem předvídaný. Soud konstitutivním rozhodnutím konstituuje hmotná subjektivní práva nebo ukládá hmotné povinnosti. Příznačným je rozsudek o osobním stavu (např. o rozvodu manželství nebo o omezení svéprávnosti).¹³⁰

V rovině procesně právní pak mají oba druhy soudního rozhodnutí charakter rozhodnutí konstitutivního, neboť zakládají procesně právní práva a povinnosti. Tudíž v této rovině jsou konstitutivní všechna rozhodnutí.¹³¹

Jak jsem již předeslala v předchozí podkapitole, diferenciačním kritériem konstitutivního a deklaratorního rozhodnutí pro odlišení sporného a nesporného řízení se zabýval A. Wach. Jestliže se tedy ve sporném řízení prosazují již existující práva (deklaratorní rozhodnutí), pak v nesporném řízení se zase právní vztahy zakládají (konstitutivní rozhodnutí). Jednoduše řečeno, ve sporném řízení jde o nalézání práva a v nesporném jde o vytváření práva. Bohužel ani on touto teorií neposkytl vyhovující a dostatečně určité kritérium pro odlišení obou druhů řízení.

Kritika Wachovy teorie spočívá zejména v tom, že i rozhodnutí vydaná ve sporném řízení mají konstitutivní povahu, neboť zakládají, mění anebo ruší práva a povinnosti. A naproti tomu i v řízení nesporném jsou vydávána rozhodnutí s deklaratorním charakterem. Konstitutivní účinky sporného řízení lze dále spatřovat i v tom, že se zde zakládají zvláštní, procesně právní vztahy, které rovněž obsahují práva a povinnosti.¹³²

F. Zoulík se také řadí mezi zastánce odlišování sporného a nesporného řízení na základě charakteru rozhodnutí. Podle jeho názoru jsou všechna konstitutivní rozhodnutí dílem nesporného řízení.¹³³

Kritérium konstitutivnosti a deklaratornosti nemůže obstát ani v případě, kdy soud rozhoduje o konstitutivní žalobě. Pokud jí vyhoví, je takové soudní rozhodnutí spojeno se změnou nebo zánikem hmotněprávního vztahu a řízení přesto nemá sporný charakter (například rozhodnutí o rozvodu manželství).¹³⁴

¹³⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 233 s.

¹³¹ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 123 s.

¹³² Tamtéž 50 s.

¹³³ Tamtéž 128 s.

¹³⁴ STAVINOHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 119 s.

F. Zoulík tyto konstitutivní žaloby zařazuje do oblasti nesporného řízení. Podle něj je takovým řízením každé řízení, které konstitutivním rozhodnutím působí na založení, změnu a zánik hmotněprávních vztahů. Z toho důvodu se pak v nesporném řízení rozdílně uplatňují procesní zásady, jsou odlišně vymezeni účastníci řízení anebo je odlišně stanovena pravomoc soudu.¹³⁵

Podle názoru J. Stavinohové nelze kritérium diferenciacie hledat v účelu řízení ani v rozhodnutí soudu a proto obě teorie o těchto kritériích vyvrací. Sama pak zastává názor, že rozhodující je povaha celého řízení a rozdíl spatřuje ve vlivu státní moci na civilní proces, jež je v nesporném řízení uplatňován ve vyšším stupni. Vlivem státní moci pak dochází k modifikaci metody právní regulace projevující se v řadě procesně právních institutů a principů.¹³⁶

Ani zde neshledávám, že by diferenciacní kritérium konstitutivního nebo deklaratorního rozhodnutí platilo bezvýhradně. Domnívám se, že pro nesporné řízení není společným jmenovatelem právotvorné rozhodnutí, ale je jím ona zvláštnost práv, která jsou předmětem řízení. Rozhodnutí je pouze výsledek předchozího řízení, které je sledem souvisejících procesních úkonů, proto se dle mého názoru nelze zaměřovat jen na konečnou fázi řízení a podle něj určovat, zda jde o řízení sporné nebo nesporné. A jak jsem rozebrala výše, i ze sporného řízení může vzejít rozhodnutí, povahou konstitutivní a naopak, což je z mého pohledu největší trhlinou celé koncepce a proto nemůže obstát.

6.3. Kritérium zasahování státu do řízení

V této podkapitole bude hrát hlavní roli veřejný zájem pro vymezení nesporného řízení. Z povahy věci vyplývá, že výraznější projev zásahů státu do řízení se bude objevovat právě v řízení nesporném.

Tuto teorii pečlivě propracovala výše zmíněná J. Stavinohová. Podle Stavinohové je prvek ingerence státu do soukromoprávních vztahů v řízení nesporném znatelnější než v řízení sporném. Nesporné řízení řadí do civilního procesu (nesouhlasí s jeho přiřazením ke správnímu řízení) s tím specifickým, že se v něm více projevuje veřejný zájem na uspořádání hmotněprávních vztahů. Ingerence státu v nesporném řízení podle autorky spočívá v modifikaci metody právní regulace, nikoli ve změně podstaty nesporného řízení. Jako diferenciacní

¹³⁵ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 61-62 s., 128 s.

¹³⁶ STAVINOHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 119 s.

kritérium tedy uznává metodu právní regulace (v nesporném řízení je pak kladen důraz na zásadu oficiality a vyšetřovací, je vyloučeno společenství vlastníků, nelze uzavřít soudní smír atd.).¹³⁷

Stavinohová pojímá procesně právní vztah jako trojstranný vztah skládající se z horizontálního a vertikálního prvku. Horizontální prvek představuje vztah mezi oběma procesními stranami, který je v důsledku vyšší míry ingerence státu oslaben. Naopak vertikální prvek je vztah mezi procesními stranami a soudem je na úkor horizontálního prvku posílen. Nakonec dospívá k názoru, že sporné a nesporné řízení jsou odlišnými druhy řízení, jejichž odlišnost spočívá mimo jiné v míře ingerence státu, jejíž vyšší míra je příznačná pro řízení nesporné a tím je posílen vertikální prvek procesně právního vztahu mezi soudem a stranami. Důvodem pro to je společenský základ nesporných řízení, který obhajuje státní zásahy.¹³⁸

Vertikální prvek představuje realizaci zájmu státu na ochraně nepostradatelných hodnot, která jsou předmětem nesporného řízení. Veřejný zájem na ochraně těchto hodnot je projevem snahy, aby právní vztahy a jiné záležitosti projednávané v nesporném řízení byly řádně uspořádány.¹³⁹

Veřejný zájem je také důvodem pro možný vstup státního zastupitelství do zahájeného nesporného řízení, což je dalším specifikem tohoto řízení. Státní zastupitelství zastupuje stát při ochraně veřejného zájmu ve věcech, které mu do působnosti svěruje zákon. Kromě trestního řízení působí i v civilním řízení tam, kde to stanoví civilně procesní předpisy.

Jedná se zejména o řízení ve věcech osvojení, ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věci ochrany proti domácímu násilí, svéprávnosti, prohlášení za mrtvého, určení data smrti, ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče nebo vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb. ZŘS pak zásahy státu do nesporného řízení posouvá na ještě vyšší stupeň a zdůrazňuje je tím, že ve vyjmenovaných případech může státní zástupce řízení dokonce podat návrh na zahájení řízení (například v řízení o svéprávnosti nebo prohlášení za mrtvého). V případě, že bude návrhovatelem, bude zde vystupovat jako účastník řízení.

¹³⁷ STAVINOHOVÁ, J. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 111 s.

¹³⁸ Tamtéž 111-112 s.

¹³⁹ Tamtéž 110-111 s.

Jestliže obě předchozí koncepce považují za neuspokojující, tato koncepce se mi jeví jako přijatelnější, ale zároveň se domnívám, že by zasloužila další precizování. V nesporném řízení se projednávají záležitosti, na jejichž vyřešení spočívá zájem společnosti neboli veřejný zájem. Proto jsou v právní úpravě voleny takové prostředky umožňující uspokojení veřejného zájmu (například prostřednictvím zásady oficiality, vyšetřovací, materiální pravdy apod.).

S tím by se dalo ale nesouhlasit. Nahlížím-li totiž na veřejný zájem z větší vzdálenosti, dospívám zároveň k názoru, že veřejný zájem se vlastně prolíná celým civilním procesem, neboť se domnívám, že existuje veřejný zájem na řádném uspořádání všech právních vztahů nehledě na to, v jakém řízení se projednávají a rozhodují.

V případě nesporného řízení je kladen na veřejný zájem větší důraz, neboť hmotně právní vztahy spadající do oblasti nesporných řízení vyžadují větší ochranu v důsledku zvláštních účastníků řízení nebo předmětu.

6.4. Kritérium uplatňování procesních zásad

I této teorii věnovali procesualisté v historii svoji pozornost a je často užívána jako kritérium pro vzájemné odlišení sporného a nesporného řízení. Je tomu tak díky charakteru procesních zásad majících vliv na interpretaci i aplikaci práva. Nejvíce relevantní jsou dle mého názoru zásady dispoziční a oficiality a zásady projednací a vyšetřovací. V ostatních případech nejsou rozdíly v uplatňování tak zřejmé. Proto svoji pozornost nejvíce zaměřím na výše jmenované dvojice.

6.4.1. Zásada dispoziční a oficiality

Z toho, co jsem uvedla v kapitole, týkající se procesních zásad vyplývá, že hlediskem pro odlišení této dvojice zásad je procesní iniciativa. V řízeních, ve kterých se uplatňuje zásada dispoziční, mají procesní iniciativu v rukou účastníci a je pouze na nich, zda využijí soud k hájení svých práv. Naopak podle zásady oficiality je procesní iniciativa v rukou soudu, který řízení zahájí a vymezí jeho předmět.

Dispoziční zásada se zakládá se na ideji právního zájmu, podle níž má iniciativu ten, kdo brání nebo uplatňuje svůj právní zájem, a proto ovládá sporné

řízení, v němž účastníci disponují s řízením a s předmětem řízení.¹⁴⁰ Ve sporném řízení platí, že „kde není žalobce, není soudce“ (Ne procedat iudex ex officio), a proto může být řízení zahájeno pouze na základě žaloby. Záleží totiž pouze na úvaze žalobce, zda využije soudní řízení k prosazení svých nároků či nikoli.¹⁴¹

Disponovat řízením lze například zpětvzetím žaloby či podáním vzájemné žaloby. Předmětem řízení lze disponovat například tím, že v průběhu řízení účastníci omezí nebo rozšíří své návrhy či uzavřou soudní smír. Další dispoziční oprávnění účastníků jsou odvolání, žaloba pro zmatečnost, žaloba na obnovu řízení, dovolání, návrh na nařízení výkonu rozhodnutí atd. Také je důležité zmínit, že i ve sporném řízení postupuje soud po zahájení řízení z úřední povinnosti a sám zkoumá, zda jsou splněny procesní podmínky pro řízení a postupuje tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta.¹⁴²

Pokud navrhovatel návrh mění, podstatou této změny může být buď změna petitu (kdy navrhovatel chce něco jiného nebo chce více) nebo podstatná změna skutkových tvrzení. Pokud žádá navrhovatel méně, jedná se jen o částečné zpětvzetí. Předmět řízení se mění teprve až rozhodnutím soudem.¹⁴³

Je ovšem možné, že soud změnu návrhu nepřipustí. Takové rozhodnutí bylo možné na základě uplatnění zásady hospodárnosti řízení, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. Nesouhlasil-li tedy soud, bylo na místě podání nové žaloby.¹⁴⁴ Po novele OSŘ č. 7/2009 Sb., byla zásada hospodárnosti řízení nahrazena zásadou koncentrace řízení, podle které soud návrh nepřipustí, pokud by navrhovatel nemohl být se svým návrhem úspěšný z důvodu koncentrace řízení.¹⁴⁵

Během řízení je možné, aby navrhovatel vzal svůj návrh zpět, a to buď zcela, nebo částečně. O zpětvzetí rozhoduje taktéž soud, přičemž projeví-li navrhovatel vůli vzít návrh zpět, nelze ve sporném řízení dále pokračovat. Došlo-

¹⁴⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 73 s.

¹⁴¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 53 s.

¹⁴² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 73-74 s.

¹⁴³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 327 s.

¹⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. června 2000, sp. zn. I. ÚS 179/2000

¹⁴⁵ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 330 s.

li ke zpětvzetí návrhu po začátku jednání, a jestliže ostatní účastníci se zpětvzetím z vážných důvodů nesouhlasí, soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné.¹⁴⁶

Mezi dispoziční úkony, které náležejí do rukou druhé (žalované) procesní strany patří např. vzájemný návrh. Podstatou vzájemného návrhu je možnost žalovaného uplatnit svá práva vůči žalobci nebo vznést námitku započtení. Ve vzájemném návrhu se žalovaný domáhá vyššího nebo druhově jiného nároku, než požaduje žalobce. Námitkou započtení se žalovaný snaží dosáhnout plného nebo částečného zamítnutí žaloby.¹⁴⁷

Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem, který schvaluje soud. Soud usiluje o smír mezi účastníky tím, že s nimi probere věc, upozorní na právní úpravu a doporučí jim smírné řešení sporu.

Zmíněné procesní dispozitivní úkony náležejí pouze účastníkům sporného řízení, v řízení nesporném účastníci tyto možnosti většinou nemají. To však neznamená, že by účastníci řízení zahájeného na základě zásady oficiality neměli žádná procesní práva, tato práva ovšem mají jinou povahu než dispoziční (jedná se o subjektivní práva jako např. právo strany namítnout podjatost soudce, právo navrhopat důkazy a vyjadřovat se k nim atd.).¹⁴⁸ Nakládání s řízením nebo s jeho předmětem je v nesporném řízení omezeno nebo zcela vyloučeno (například zde není možné uzavřít soudní smír).¹⁴⁹

Podle **zásady oficiality**, která se uplatňuje v nesporném řízení, je procesní iniciativa v rukou soudu, a projevuje se tak, že soud sám rozhoduje o zahájení řízení a zároveň vymezuje jeho předmět. Nestanoví-li ZŘS ve zvláštní části, kde upravuje jednotlivé druhy nesporných a jiných zvláštních řízení, že řízení lze zahájit jen na návrh, uplatní se obecná zásada, že ho lze zahájit i bez návrhu. Soud je povinen řízení zahájit bez zbytečného odkladu poté, co se dozví o rozhodných skutečnostech. O rozhodných skutečnostech se může dovědět z vlastní činnosti (např. v souvislosti s jiným řízením, které vede), z podnětu jiných orgánů (soudů, správních orgánů, orgánů samosprávy) nebo z podnětu fyzických a právnických

¹⁴⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 331-334 s.

¹⁴⁷ Tamtéž 335-336 s.

¹⁴⁸ STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, s. 171.

¹⁴⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 74 s.

osob, které nemají vůli sami podat návrh, ačkoli by mohly, ale pouze upozorňují na určité skutečnosti.¹⁵⁰

V nesporném řízení existuje veřejný zájem na ochraně slabších (např. nezletilých) a tento veřejný zájem převažuje nad soukromým zájmem účastníků, proto má soud povinnost konat i bez návrhu na základě zásady oficiality, neboli z úřední povinnosti. Toto ovšem neplatí bez výjimky, neboť i v nesporném řízení je možnost podání návrhu na zahájení řízení.¹⁵¹

Některé druhy nesporného řízení by totiž z povahy věci ani nešlo zahájit z úřední povinnosti, nebo by jejich zahájení ex offo bylo přinejmenším nelogické. Jedná se například o řízení o osvojení (§ 429 ZŘS), kde musí řízení iniciovat osvojitel. Soud nemůže rozhodnout o osvojení, aniž by osvojitel projevil vůli si dítě osvojit. Dalším příkladem může být řízení o prohlášení člověka za nezvěstného (§ 52 ZŘS), řízení ve věcech svěřenského fondu (§ 96 ZŘS), řízení o úschovách (§291 ZŘS) atd.

Zahájení řízení ex offo vyvolává otázku, zda není ohrožena nestrannost a nezávislost soudu, neboť je-li řízení zahájeno soudem, je vyjádřen názor, že existují důvody pro rozhodnutí ve věci samé. Nastalá situace a pochybnosti o nestrannosti a nezávislosti soudu by se podle F. Zoulíka daly vyřešit tak, že kdyby orgány dávající soudu podněty měly procesní subjektivitu a soud by řízení z úřední povinnosti zahajovat nemusel.¹⁵²

O meritu věci soud rozhoduje zásadně na základě zjištěného skutkového stavu věci. Podle zásady dispoziční ve sporném řízení je při tom vázán návrhy účastníků a nemůže přisoudit více nebo něco jiného, než čeho se navrhovatel domáhá. Naopak v řízeních zahájených bez návrhu nebo v těch, která byla zahájena na návrh, ale lze je zahájit i bez návrhu nejde primárně jen o vyřešení sporu mezi účastníky, ale hlavně o úpravu jejich práv a povinností. Z toho důvodu je možné, aby soud přisoudil více nebo něco jiného, než čeho se účastníci domáhali.¹⁵³ V nesporném řízení je totiž dán veřejný zájem na tom, aby byla zjištěna materiální pravda, tedy aby vše bylo řádně vyřešeno a objasněno. Na

¹⁵⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 21 s.

¹⁵¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 53 s.

¹⁵² ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, s. 110-112.

¹⁵³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1033-1035 s.

základě zásady vyhledávací, které se budu věnovat níže, je soud povinen za účelem zjištění správného skutkového stavu, provést i účastníky nenavrhované důkazy. Po takto provedeném dokazování může být zjištěn skutkový stav věci, který vyžaduje jiné rozhodnutí, než které bylo navrhováno účastníky.

Ve sporném řízení se dispoziční zásada odráží v tom, že soud je vázán návrhy účastníků a překročit je může jen ve stanovených případech. Navrhovatel svým návrhem vymezuje předmět řízení vylíčením rozhodných skutečností a ozřejmením čeho se domáhá, a soud je tímto návrhem vázán a musí svým rozhodnutím žalobní petit vyčerpat. Například pokud soud rozhoduje o přiznání určité částky, která by při správném výpočtu mohla být vyšší. Nesmí tuto vyšší částku samovolně přiznat. Soud může rozhodnout nad rámec návrhu účastníků, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (např. v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, v řízení o vypořádání společného jmění manželů atd.).¹⁵⁴

Shrnu-li na závěr vše řečené o zásadě dispoziční a oficiality a jejich vlivu na diferenciaci řízení, musím konstatovat, že obě zásady splňují kritérium diferenciaci sporného a nesporného řízení pouze částečně. Ve sporném řízení se uplatňuje vždy zásada dispoziční, zatímco zásada oficiality je pro nesporné řízení pouze charakteristická, neboť je zde dán prostor pro obě zmíněné zásady (jak jsem již výše uvedla, některé druhy nesporného řízení nelze zahájit z úřední povinnosti).

6.4.2. Zásada projednací a vyšetřovací

Podstatou zásady projednací je, že účastníci řízení přednáší skutková tvrzení a předkládají o nich důkazy, jelikož procesní aktivita spočívá na jejich bedrech a je pouze na nich, aby zajistili potřebné podklady, za což jsou výlučně odpovědní. Protikladem zásady projednací je zásada vyšetřovací, na jejímž základě je pouze soud odpovědný za správné zjištění skutkového stavu věci, ačkoli může přijímat tvrzení a důkazy tvrzené účastníky.

Z již několikrát zmiňovaného charakteru sporného a nesporného řízení lze dovodit, že pro sporné řízení je typická zásada projednací a pro nesporné zásada vyšetřovací. V obou řízeních však tyto zásady neplatí bezvýjimečně. Ve sporném řízení je soud oprávněn ve výjimečných případech provést i účastníky

¹⁵⁴ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 523-525 s.

nenavrhané důkazy, pokud jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají z obsahu spisu. V nesporném řízení zase účastníci mohou, nebo v některých případech musí, sdělovat skutková tvrzení a navrhnout k nim důkazy.

Podle projednacích zásady mají strany tzv. povinnost tvrzení, na jejímž základě uvádějí veškerá skutková tvrzení k uplatnění svého nároku a k těmto tvrzením mají povinnost poskytnout důkazy, tzv. povinnost důkazní, z čehož jim plynou procesní břemena a to břemeno tvrzení a důkazní břemeno.¹⁵⁵ Jinak řečeno účastník, který se domáhá ochrany (nejčastěji žalobce), je povinen uvádět rozhodné skutečnosti a k jejich prokázání označovat důkazy pod následkem prohry sporu, pokud se soud nedozví určité skutečnosti anebo se je sice dozví, ale nejsou před ním dokázány. Platí zde také obecný názor na právo a spravedlivé řešení právních sporů: „*Kdo se chce domoci ochrany práva, musí je doložit, kdo tvrdí, že má pohledávku, musí o tom předložit důkaz*“.¹⁵⁶

Zásadě projednacích, v souvislosti s procesními břemeny, nikterak neodporuje ani vydání kontumačního rozsudku, v případě kdy žalovaný zmešká první jednání.¹⁵⁷

V řízeních, ve kterých se uplatňuje projednacích zásada je soudce v postavení nezávislého, nestranného a spíše pasivního rozhodce sporu mezi účastníky. Otázka pasivity soudce v projednacím procesu je často diskutována, zejména jde o to, zda se má soud spoléhat jen na navrhované důkazy nebo provádět i jiné, nenavržené důkazy ex officio.¹⁵⁸

Zásada vyšetřovací, neboli inkviziční či vyhledávací, nevyklučuje povinnost účastníků řízení sdělovat soudu rozhodná tvrzení a navrhnout o nich důkazy, ale ne ve smyslu procesních břemen. Odpovědnost za objasnění skutkového stavu, který je podkladem pro rozhodnutí, totiž nese soud.¹⁵⁹

Ve sporném řízení jde především o vyřešení soukromoprávních poměrů, které je nemožné soudem vyšetřovat. Zásada projednacích se velmi blíží zásadě dispoziční (ale obě si zachovávají svůj obsah) a neodmyslitelně spolu souvisí.¹⁶⁰

¹⁵⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 55 s.

¹⁵⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 75 s.

¹⁵⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 55 s.

¹⁵⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 75 s.

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Tamtéž 76 s.

Pro zásadu vyšetřovací a oficiality je zase společným pojmovým znakem řízení nesporné, ve kterém musí soud učinit vše, aby se dobral skutečného stavu.¹⁶¹

V současnosti se u nás obě zásady neprojevují v čisté podobě, ale v různých modifikacích. Podle J. Macura „byl vývojem překonán dříve mezi procesualisty rozšířený názor, že zásada projednací a zásada vyšetřovací se mohou uplatňovat jen ve své „čisté“ podobě a že tedy v řízení ovládaném zásadou projednací má soud zůstat v souvislosti se zjišťováním skutkového stavu absolutně pasivní. Podobně byla zase vylučována možnost určité aktivity stran při objasňování důležitých skutečností v řízení ovládaném zásadou vyšetřovací. Ve skutečnosti je zásada projednací ve své „čisté“ podobě jen formálně logickou konstrukcí, jíž ve skutečnosti nic neodpovídá. V praktickém uskutečňování soudnictví nelze mocenské aspekty činnosti soudu v žádném směru a v žádné fázi řízení absolutně vyloučit, neboť mocenská povaha soudu jako státního orgánu patří k samotné jeho podstatě. Abstraktní konstrukce zásady projednací a zásady vyšetřovací umožňuje základní vymezení vztahu mezi svobodou stran a soudní mocí v civilním řízení. To však nevyklučuje jemnější a podrobnější vymezení tohoto vztahu i v rámci samostatného uplatňování každé z uvedených zásad.“¹⁶²

Míra, jakou zásada projednací a vyšetřovací přispívají k rozlišení sporného a nesporného řízení, je dle mého názoru nepopíratelná. I když se ve sporném a nesporném řízení obě zásady neobjevují v oné „čisté“ podobě, stále je lze označit za zásady přinejmenším charakteristické pro konkrétní druh řízení.

6.4.3. Materiální a formální pravdy

Podle těchto zásad se určuje míra pravdivosti skutkového poznání, které soud získá. Na základě zásady materiální pravdy je civilní řízení koncipováno tak, aby byl zjištěn skutečný skutkový stav věci. Přímým protipólem zásady materiální pravdy je zásada formální pravdy.

Ve sporném řízení, podle ustanovení § 153 odst. 1 OSŘ soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci. Nejdříve zjišťuje skutkový stav prostřednictvím dokazování, aby si vytvořil jistý základ pro své rozhodnutí, a na základě dokazování pak dojde k závěru, kterou skutkovou „verzi“ bude považovat

¹⁶¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014. 76 s.

¹⁶² Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc. In *Bulletin advokacie* č. 1 1997, 14 s.

za pravdivou.¹⁶³ Z toho vyplývá, že soud rozhoduje podle toho, co zjistil a ne podle toho, jaký je skutečný stav (byť by se zjištěný skutkový stav, v zájmu spravedlivého rozhodování, měl tomuto skutečnému stavu blížit).

Projevem formální pravdy ve sporném řízení je rozsudek pro uznání (§ 153a OSŘ) a rozsudek pro zmeškání (§ 153b OSŘ). Základem těchto rozsudků není zjištěný skutkový stav věci, nýbrž jsou založeny na dodržení určitých požadavků a postupů. Formální pravda se tedy projevuje tak, že skutkový stav tvrzený žalobcem považuje soud za pravdivý bez ohledu na to, zda odpovídá skutečnosti. V nesporném řízení je možnost vydání rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání vyloučena (§ 25 odst. 2 ZŘS).

Z hlediska diferenciacního musím konstatovat, že toto kritérium není uspokojivé. Žádná ze zásad se nedá jednoznačně přiřadit ke konkrétnímu druhu řízení. Co se týče zásady formální pravdy, mohu s jistotou říci, že v nesporném řízení je její uplatnění vyloučeno. V nesporném řízení se uplatňuje zásada vyšetřovací, na jejímž základě je soud povinen provádět i účastníky nenavrhované důkazy a tím zjišťovat skutkový stav, který se co nejvíce blíží skutečnosti. Proto je zde dán prostor pro uplatnění zásady materiální pravdy, která se ovšem neuplatňuje ve své čisté podobě, což by v některých případech ani nebylo reálné. Zatímco v nesporném řízení je uplatnění zásady formální pravdy vyloučeno, v řízení sporném se uplatňovat může, jak jsem demonstrovala na příkladu rozsudků pro uznání a pro zmeškání.

6.4.4. Zásada koncentrační a jednotnosti řízení

Na základě zásady jednotnosti řízení mohou účastníci provádět procesní úkony kdykoli během řízení, neboť řízení tvoří po celou dobu jeden celek. Opakem je zásada koncentrace, podle které jsou jednotlivé procesní úkony vždy koncentrovány do určitého stádia řízení a jejichž pozdější provedení již není možné.

Nejlepší předpoklady pro zjištění materiální pravdy mají řízení, v nichž se uplatňuje zásada jednotnosti řízení.

Sporné řízení je založeno na zásadě jednotnosti řízení, ovšem doplněné o některé prvky koncentrace řízení. Onen prvek koncentrace se projevuje kupříkladu v přípravném jednání (podle § 114c OSŘ). Pokud se koná přípravné

¹⁶³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 522 s.

jednání, mohou účastníci tvrdit rozhodné skutečnosti a k nim navrhnout důkazy jen do skončení přípravného jednání, popřípadě v dodatečně poskytnuté lhůtě.

Dalším koncentračním momentem je skončení prvního jednání ve věci, pokud nebylo konáno přípravné jednání. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům soud přihlíží, má-li jimi být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 (§ 118b OSŘ).

Pokud ke koncentraci ani do skončení prvního jednání nedošlo, pak předseda senátu poučí účastníky o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést do vyhlášení rozhodnutí ve věci (§ 119a OSŘ).

V souladu s ustanovením § 28 ZŘS lze i v odvolacím řízení uvádět nové skutečnosti a důkazy, které nebyly z jakéhokoli důvodu uvedeny v prvostupňovém řízení. Z toho vyplývá, že se v nesporném řízení uplatňuje zásada jednotnosti řízení bez prvků koncentrace řízení.

Jak jsem zmínila v kapitole o principech a zásadách, sporné řízení je koncipováno jako jednotné a je pouze doplněno o prvky koncentrace. Naproti tomu v nesporném řízení se koncentrace nevyskytuje vůbec a je jednotné. Proto nelze jednoznačně diferenciovat na podkladě tohoto kritéria.

6.5. Ostatní kritéria

Dalšími možnými kritérii, podle kterých lze diferenciovat sporná a nesporná řízení, jsou například níže uvedená kritéria.

Kritérium nákladů řízení je založeno na premise, že v nesporném řízení jsou náklady všeobecně nižší a je zvyklostí, že žádný z účastníků řízení nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Odlišnost na základě **kritéria pravomoci a vykonatelnosti** rozhodnutí zase spočívá v tom, že rozhodnutí v právní moci vydaná v nesporném řízení, nemusí být měněna pouze mimořádnými opravnými prostředky, ale je možné je změnit i novým meritorním rozhodnutím. A naopak pravomocná rozhodnutí vydaná ve sporném řízení lze měnit pouze mimořádnými opravnými prostředky. Posledním uváděným diferenciačním **kritériem jsou principy úplné a neúplné apelace**, které se uplatňují v odvolacím řízení. V řízení sporném se užívá principu neúplné apelace, podle kterého jsou skutečnosti a důkazy, které nebyly před prvostupňovým soudem uvedeny, připuštěny jako

odvolací důvod jen za stanovených podmínek. V nesporném řízení toto omezení neplatí, neboť se v něm uplatňuje princip úplné apelace.¹⁶⁴

6.6. Pozitivistický přístup

Úsilí zmíněných teoretiků o diferenciaci sporného a nesporného řízení vedlo k mnoha různým koncepcím, jež se od sebe podstatně se lišily nebo se dokonce vzájemně vylučovaly. Žádná z nich nebyla obecně přijata a proto někteří autoři opustili snahu diferenciovat sporné a nesporné řízení v teoretické rovině. Podle nich je možné tuto praktickou otázku zodpovědět pouze na úrovni pozitivního práva.¹⁶⁵

Tohoto názoru se zastával například německý procesualista A. Nussbaum. Nussbaum charakterizuje nesporné soudnictví jako spolupůsobení orgánů státní moci při realizaci soukromoprávních vztahů. Nesporné řízení odlišuje od civilního (ve smyslu sporného řízení) i správního řízení, neboť v civilním procesu se nevytváří právní vztahy, ale pouze je chrání. Správní řízení je zase zaměřeno na nikoli právní, ale skutkové vztahy. Také uvádí, že nelze mluvit o nesporném „soudnictví“, neboť nesporného řízení se může taktéž účastnit notář. Proto zdůrazňuje, že pro zahrnutí určitých oblastí do nesporného řízení nestačí teoretická charakteristika řízení, ale je nutná analýza pozitivního práva. Až teprve pokud toto chybí, je dán důvod pro vypracování teorií.¹⁶⁶

Dalším významným autorem pozitivistických koncepcí je kupříkladu R. Pollak. Potvrzuje existenci obou druhů řízení, ale vymezení jejich hranic, vytyčených právní vědou nepovažuje za přesvědčivé. Odmítá rozlišování na základě kritéria prevence a represe i kritéria konstitutivního a deklaratorního rozhodnutí. Taktéž uvádí, že spor účastníků se neomezuje jen na řízení sporné. Nakonec dochází k závěru, že otázka diferenciaci může být řešena pouze na úrovni pozitivního práva a vyjadřuje zásadu, že jsou-li pochybnosti o tom, v jakém řízení má být věc řešena, bude řešena ve sporném řízení. Z toho vyplývá, že do oblasti nesporného řízení spadají pouze záležitosti, o nichž to zákon výslovně stanoví.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 5-6 s. [online] 2013 [cit. 23.2.2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

¹⁶⁵ STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciaci řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 73 s.

¹⁶⁶ Tamtéž 74 s.

¹⁶⁷ Tamtéž 77 s.

Současným zastáncem pozitivistického přístupu k diferenciaci sporného a nesporného řízení je K. Svoboda, jenž říká, že rozdíly mezi sporným a nesporným řízením nemůžeme hledat v rovině idejí, nýbrž v přímo v liteře zákona.¹⁶⁸

K problematice rozlišování sporného a nesporného řízení podle platného práva se rovněž vyjádřil Ústavní soud ČR, když ve svém nálezu konstatoval, že dělení civilního řízení na sporné a nesporné je dělením teoretickým, vyplývajícím ze samé podstaty projednávaných věcí. Někdy se tak může stát, že zákonodárce, který rozhoduje o zařazení věci do řízení sporného nebo nesporného, zařadí z různých důvodů věc spornou do řízení nesporného a naopak. Problémy, které z toho vzniknou musí být řešeny v souvislosti se samou podstatou projednávaných věcí. Dojde-li k zařazení sporné věci do řízení nesporného, nelze přehlížet skutečnost, že jde o spor mezi stranami, tj. účastníci takového řízení postavení sporných stran a řízení se svou strukturou musí rovnat řízení spornému.¹⁶⁹

Analýzou pozitivního práva, lze jistě dojít ke zjištění významných rozdílů. Jeho použitím jsem tedy došla k závěru, že za nesporná řízení lze například považovat řízení uvedená v ZŘS a za sporná řízení ta, jejichž projednání se bude řídit podle OSŘ. A proto toto tento přístup přijímám a považuji za správný.

¹⁶⁸ SVOBODA, K. Jak vyžrát na „nespory“. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4, 132 s.

¹⁶⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 3. 2010, sp. zn. II.ÚS 954/09

7. Komparace se zahraniční právní úpravou

Většina právních řádů dělí civilní proces na dva druhy řízení, které jsou v naší terminologii nazývány jako řízení sporné a řízení nesporné. Budu-li se opakovat, vývoj této diferenciacce započal již historicky. Počátky rozdělení se objevují v římském procesním právu, stopy nalézáme také v právu středověkém, ale teprve s moderní dobou se civilní proces zřetelně dělí na ony dva druhy.

Nejvýraznější vývoj proběhl v procesním právu německém a rakouském, kde vedle úpravy sporného řízení stojí rozsáhlá úprava řízení nesporného. Ačkoli panuje shoda většiny právních řádů v tom, že civilní proces je diferencován na sporné a nesporné řízení, není jasné, které věci spadají do úpravy toho či onoho druhu řízení. Někdy je tedy nesporné řízení považováno pouze za okrajovou část civilního procesu, jindy je mu zase věnována velká pozornost. Pravidla a kritéria určující hranici mezi oběma druhy řízení jsou při srovnávání různých právních řádů nejednotná.¹⁷⁰

Pro naplnění předmětu této kapitoly mi bude comparandem, tedy tím, s čím budu srovnávat, právní úprava Spolkové republiky Německo a Slovenské republiky. Tertium comparaionis, tedy ten společný prvek, který budu porovnávat, bude civilní proces, řízení sporné a nesporné a zejména jejich jednotlivé zásady.

7.1. Právní úprava sporného a nesporného řízení SRN

Právní úpravu civilního procesu ve Spolkové republice Německo jsem si vybrala vzhledem k místním i historickým konsekvencím. Česká republika i Spolková republika Německo jsou taktéž součástí kontinentálního typu právní kultury a německý civilní proces je pro české země určitým vzorem.

Jak jsem již zmínila v mém krátkém historickém nástinu, v části pojednávající o současné úpravě, Česká republika přijala nový zákon o zvláštních řízeních soudních. Při tvorbě tohoto zákona byli jeho tvůrci do značné míry inspirováni právě německou civilně procesní právní úpravou.

Ve Spolkové republice Německo je sporné a nesporné řízení upravováno samostatnými kodexy. Sporné řízení je upraveno v zákoně Zivilprozessordnung (ZPO), který je obdobou našeho OSŘ. V roce 2008 byl přijat zákon o řízení v rodinných věcech a nesporného soudnictví (Gesetz über das Verfahren in

¹⁷⁰ ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 5-6 s.

Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit - FamFG) pro nesporná a další zvláštní řízení. Mezi oběma uvedenými předpisy panuje vztah subsidiarity, přičemž ZPO je subsidiární k FamFG, jenž je speciální.¹⁷¹

FamFG věnuje pozornost úpravě, např. postupu v rodinných záležitostech, ve věcech péče o nezletilé, dědické řízení, řízení ve věcech obchodního rejstříku nebo řízení o umístění v ústavu zdravotnické péče.¹⁷²

Ani ve Spolkové republice Německo nelze na procesní zásady nahlížet izolovaně. Zásady totiž samy o sobě nenormují, ale jsou důležitým základem pro normy procesního práva. Některé procesní zásady, stejně jako v České republice, vyplývají přímo z německé ústavy, zvané Grundgesetz (jako například právo na zákonného soudce), a jsou nezměnitelné. Další procesní zásady jsou výsledkem rozhodnutí zákonodárce, nevyplývají tedy z ústavy a zákonodárce je může svými rozhodnutími měnit.¹⁷³

SRN je také signatářem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, proto musí realizovat zásady práva na spravedlivý proces zakotvené v čl. 6. Podle jmenovaného článku se ve spravedlivém řízení uplatňují zejména zásady veřejnosti jednání, rychlosti a hospodárnosti, zásada nezávislosti a nestrannosti soudu.

7.1.1. Sporné řízení

Pro německé sporné řízení jsou charakteristické zejména zásady dispoziční a projednací. Dále zásady ústnosti a písemnosti, přímosti, ekonomie nebo zákonného soudce. Vzhledem k rozsáhlosti se zaměřím na komparaci a deskripci uplatnění zejména zásady dispoziční a projednání, které jsou pro sporné řízení typické.

Dispoziční zásada je projevem autonomie vůle stran a je vyjádřena na mnoha místech ZPO. Jejím projevem je například vznesení žaloby a určení jejího obsahu (soud sám nemůže určit, co bude projednávat), žalovaný může též uznat nárok žalobce (který je následně stvrzen rozsudkem pro uznání), účastníci mohou podávat opravné prostředky nebo řízení ukončit. Sporné řízení se tedy zahajuje na

¹⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 7 s. [online] 2013 [cit. 23.2.2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>

¹⁷² Tamtéž

¹⁷³ ADOLPHSEN, Jens. *Zivilprozessrecht*. 4., Völlig überarbeitete Auflage. Baden-Baden: Normos, 45 s.

základě žaloby, s jejímž předmětem mají účastníci možnost disponovat (například ji mohou měnit do ustanovení termínu jednání).¹⁷⁴

Další důležitou procesní zásadou je taktéž zásada projednací. Podle ní je úkolem stran přednést skutková tvrzení, ze kterého pak soud ujišťuje skutkový stav a vychází z něj pro své rozhodnutí. Soudce pouze hodnotí to, co mu strany přednesly, a není oprávněn sám skutkový stav vyšetřovat. Za zjištění skutkového stavu jsou odpovědné strany a soudce je zde v pasivní roli. Každá strana sděluje to, co je pro ni výhodnější a proto ne vždy je zjištěna úplná pravda. Přednášení svých tvrzení a navrhováním důkazů strany rozhodují o základu pro rozhodnutí, o které se přou. Rozhodnutí proto může vycházet i z nesprávně zjištěného skutkového stavu. Na druhou stranu i v řízení, kde se uplatňuje zásada vyšetřovací, není zaručeno zjištění pravdivého skutkového stavu a i zde skutkový stav nemusí být zjištěn s úplností. Se zásadou projednací dále souvisí zásada formální pravdy, která se ve sporném řízení také uplatňuje (např. v případě rozsudku pro uznání).¹⁷⁵

Dokazování se děje pomocí důkazních prostředků uvedených v ZPO. V případě, že i po skončení dokazování zůstanou okolnosti stále nejasné, jde tato skutečnost k tíži té strany, která nese důkazní břemeno. Zároveň zde platí zásada volného hodnocení důkazů.¹⁷⁶

Z předchozího popisu je zřejmé, že obě zásady mají obdobné uplatnění jak v německém, tak českém právu.

7.1.2. Nesporné řízení

Německé nesporné řízení je zase ovládáno zásadami typickými pro nesporné řízení, a to zásadami oficiality a vyšetřovací.

Nesporné řízení, stejně jako v České republice, není zahajováno na základě žaloby, ale soud je činný ex offio nebo na návrh, uplatňuje se tedy zásada oficiality. Účastníci takto zahájeného řízení nevystupují jako žalobce ani žalovaný, ale jsou označováni jako navrhovatel nebo odpůrce návrhu.

¹⁷⁴ ADOLPHSEN, Jens. *Zivilprozessrecht*. 4., Völlig überarbeitete Auflage. Baden-Baden: Normos, 41-46 s.

¹⁷⁵ Tamtéž 46-48 s.

¹⁷⁶ Tamtéž 42 s.

V nesporném řízení je jednání většinou neveřejné a v mnoha případech je rozhodováno bez ústního jednání, pouze podle obsahu spisu.¹⁷⁷

Během jednání se uplatňuje zásada vyšetřovací, kdy soud sám zjišťuje skutkový stav a za jeho zjištění je odpovědný, proto například vydává různá opatření, nebo určuje, které důkazní prostředky budou použity.¹⁷⁸

V nesporném řízení se nerozhoduje rozsudkem, jako v řízení sporném, nýbrž usnesením a proti takovému rozhodnutí jsou přípustné opravné prostředky, o kterých, v případě jejich uplatnění, rozhoduje Landgericht (obdoba krajského soudu).¹⁷⁹

Zákon o řízení v rodinných věcech a nesporného soudnictví (který je nepřesně označován jako zákon o řízení ve věcech rodinných) platí pro celé Německo.¹⁸⁰ Obsahuje novou úpravu řízení v rodinných věcech a dalších oblastech nesporného soudnictví. Byl schválen v červnu 2008 a účinnosti nabyl dne 1. září 2009 a nahradil zákon o nesporných řízeních (Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit - FGG) a část ZPO ve věcech rodinných. Do té doby obsahoval obecná pravidla pro nesporná řízení FGG a věci rodinné byly obsaženy v ZPO.

7.2. Právní úprava sporného a nesporného řízení Slovenské republiky

Vzhledem k dlouhé době, kdy Českou republiku a Slovensko pojily společné dějiny, se dá předpokládat právní úprava na obdobném principu. Slovenská právní úprava by se dala připodobnit ke stavu, který u nás panoval před přijetím ZŘS.

Slovenská právní úprava rozlišuje v nalézacím řízení taktéž sporné a nesporné řízení, ale oba dva druhy upravuje v jednom zákoně, a to v zákoně č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok (dále jen „občanský soudní řád“), jako základním předpisu civilně procesního práva.

Tento zákon výslovně nerozlišuje mezi oběma druhy řízení a jejich vzájemný vztah, diferenciacie a analýza jsou odkázány na teorii.¹⁸¹ Záležitosti nesporného řízení jsou upraveny ve zvláštní části občanského soudního řádu

¹⁷⁷ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] [cit. 3.3.2015]. Dostupné z: http://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz_%C3%BCber_das_Verfahren_in_Familiensachen_und_in_de_n_Angelegenheiten_der_freiwilligen_Gerichtsbarkeit

¹⁷⁸ Tamtéž

¹⁷⁹ Tamtéž

¹⁸⁰ V Německu existuje i zákonná úprava platná pouze na území určité Spolkové země.

¹⁸¹ MAZÁK, Ján. *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Ed, 2002. 20 s.

v hlavě páté, v § 175a až §200f. Jde například o dědické řízení, řízení o osvojení, o úschovách, o umoření listin, opatrovnické nebo řízení o prohlášení člověka za mrtvého.

Teoretické vymezení sporného a nesporného řízení se více méně rovná našemu. Sporné řízení poskytuje ochranu při konfliktu dvou protichůdných zájmů. V nesporném řízení zase nelze hovořit o účastnících jako o protivnících (i když není možné vyloučit spor mezi nimi). V nesporném řízení se rovněž projevuje veřejný zájem společnosti na projednání věcí, spadajících pod nesporné řízení.¹⁸²

Sporné řízení je možné zahájit pouze žalobou, anebo postoupením sporu z rozhodčího řízení. Platí tedy bezvýjimečně zásada dispoziční. Účastníci takového řízení jsou žalobce a žalovaný. Nesporné řízení je možno zahájit taktéž na návrh, ale i bez návrhu na základě zásady oficiality. Účastníci jsou pak určeni zákonem, anebo jsou jimi navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech se má v řízení jednat.¹⁸³

Rozhodnutí vydaná v nesporném řízení mají konstitutivní charakter. Ve sporném řízení se zase nejčastěji vydávají rozhodnutí s deklaratorními účinky, i když vydání rozhodnutí s konstitutivními účinky nelze vyloučit.¹⁸⁴

Slovensko na přijetí svého právního předpisu, který by vyděloval nesporná řízení z občanského soudního řádu do samostatného předpisu, teprve čeká.

¹⁸² MAZÁK, Ján. *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Ed, 2002. 20 s.

¹⁸³ Tamtéž 21 s.

¹⁸⁴ Tamtéž 21 s.

8. Závěr

V úvodu jsem si mimo jiné vytyčila tezi, zda lze sporné a nesporné řízení považovat za samostatné druhy řízení. Mým cílem bylo rovněž nalézt jejich hranice a vzájemně je od sebe odlišit pomocí diferenciačních kritérií. V práci jsem se zabývala různými teoriemi ve snaze tuto tezi potvrdit.

Proces diferenciace započal již historicky a vyvrcholil přijetím ZŘS. Po prostudování dané problematiky mi vyvstala na mysl otázka, zda je oddělení nesporných řízení pozitivním jevem, který bychom měli rozvíjet, anebo se ho snažit omezovat. Má odpověď na ni je kladná, neboť i přes svoji nehomogenost bylo potřeba nesporná řízení upravit komplexnějším způsobem.

Z mého stručného historického popisu je patrné, že ve vývoji obou druhů řízení byla hlavní pozornost vždy věnována spornému řízení. Nesporné hrálo vždy pouze okrajovou roli a bylo upraveno jako určitá zvláštnost či odchylka od sporného. Dá se říci, že čím méně byla společnost rozvinutá, tím menší význam byl nespornému řízení přikládán. Nyní se nespornému řízení dostává mnoho pozornosti a jeho vývoj a propracování je v posledních letech pozoruhodný.

Podstata řízení sporného a nesporného je poznatelná pouze vytyčením hranic a určením kritérií, která podmiňují ony hranice. A jak již bylo v úvodu řečeno, otázka této hranice představuje jednu z klíčových otázek teorie civilního procesu.

Odlišnost obou druhů řízení je nepopíratelná, o tom není sporu ani pochyb. Spornou otázkou je ovšem to, jak k tomuto názoru dospět. Konec konců i přes obrovský vývoj a propracování právní úpravy nesporného řízení, i přes veškeré snahy významných procesualistů o jeho definování pomocí konkrétních diferenciačních kritérií se domnívám, že nalezení jednotného diferenciačního hlediska není možné. V souvislosti s tímto by se dalo souhlasit s názorem vyřknutým mnoha autory, že nesporná řízení jsou ta, která nejsou sporná.

Nesporná řízení jsou totiž natolik specifická a i mezi jednotlivými nespornými řízeními jsou takové rozdíly, že nemohu s jistotou říci, které kritérium lze pro diferenciaci řízení použít a které ne.

Již v úvodu jsem vyvrátila možnost, aby byla řízení odlišována pouze na základě označení. Pojem sporné řízení je značně neurčitý a o podstatě řízení nic

neříkající. Nesporné řízení je pak pouze negací pojmu sporné řízení a ani nelze přehlížet fakt, že i v nesporném řízení jsou projednávány konflikty.

Oba druhy řízení mají odlišně vymezeny účastníky (první, druhá a třetí definice), což jen potvrzuje jejich vzájemnou odlišnost a specifičnost nesporného řízení. Vymezení účastníků řízení ale nikdy nebylo předmětem zkoumání, v souvislosti s hledáním diferenciačního kritéria, a proto ani nebyla vytvořena takováto koncepce pro odlišení.

V této diplomové práci jsem se nejprve zabývala kritériem účelu, které bylo nejvíce rozvinuto v teorii prevence a represe. Tuto teorii jsem zavrhlá nejen z důvodu nepřesnosti a neurčitosti obou pojmů prevence a represe, ale i z důvodu existence faktu, že i sporné řízení může působit preventivně a nesporné působit represivně.

Diferenciační kritérium podle účinků rozhodnutí jsem také neshledala jako uspokojivé, neboť neplatí bezvýhradně. Jednak z toho důvodu, že se nelze zaměřovat pouze na konečnou část řízení, tedy rozhodnutí, a podle něj určovat, zda jde o řízení sporné nebo nesporné, ale je třeba se zaměřit na celé předcházející řízení. A jednak z důvodu, že i ve sporném řízení může být vydáno konstitutivní rozhodnutí a naopak, v nesporném řízení může být vydáno rozhodnutí deklaratorní.

Kritérium zasahování státu do řízení považuji pro vymezení nesporného řízení za postačující. Předmětem kritéria je veřejný zájem, na který je kladen důraz hlavně v nesporném řízení, z důvodu hmotněprávní úpravy specifických záležitostí nesporného řízení. Existuje například veřejný zájem společnosti na tom, aby v řízení o určení a popření otcovství byl správně zjištěn skutkový stav, co nejvíce se blíží skutečnosti a dítěti tak byla zajištěna výchova a zázemí. Další projevy veřejného zájmu jsou například v řízení o pozůstalosti, o určení data smrti nebo o svéprávnosti.

V podkapitole týkající se kritéria uplatňování procesních zásad jsem se zabývala, z mého pohledu nejdůležitějšími procesními zásadami ovládající oba druhy řízení. Z uvedených zásad přisuzuji nejúčinnější diferenciační schopnost zásadám dispoziční a oficiální a zásadám projednací a vyšetřovací. Nicméně také nejsou pro jasnou diferenciaci vhodné. Ostatní zásady nejsou pro tyto účely tak významné.

Lze tedy shrnout, že pro sporné řízení jsou charakteristické zásady dispoziční a projednací, z hlediska účelu působí represivně a z hlediska rozhodnutí je pro něj příznačný deklaratorní charakter rozhodnutí.

Pro řízení nesporné jsou zase charakteristické zásady oficiality a vyšetřovací, z hlediska účelu působí preventivně a z hlediska rozhodnutí je pro něj příznačný konstitutivní charakter.

Tato kritéria jsou pouze charakteristická nebo dominantní v konkrétním druhu řízení, ale i tím částečně přispívají k diferenciaci sporného a nesporného řízení.

Rozdíly mezi sporným a nesporným řízením lze hledat i na jiné úrovni než teoretické, a to prostřednictvím analýzy procesního zákona jako takového. Tuto koncepci považuji za spolehlivou a dostatečnou, a proto souhlasím s K. Svobodou, podle něhož je třeba odpověď na otázku diferenciaci obou druhů řízení, hledat v zákoně.

Prostřednictvím diferenciacních kritérií a dalších definic jsem oba druhy řízení dostatečně charakterizovala a vymezila. Proto je na konec důležité zmínit, že závěry uvedenými v této práci jsem potvrdila svoji otázku, zda sporná a nesporná řízení jsou samostatnými druhy nalézacího řízení. To podtrhuje i existence samostatné právní úpravy nesporných řízení. Nesporné řízení je „partnerem“ řízení sporného, neboť je neméně důležité a v některých případech dokonce mnohem důležitější. Přesto plně souhlasím s názory, že sporné řízení nadále zůstává hlavním těžištěm civilního procesu.

Resumé

The matter of division of civil proceedings into the contentious and non contentious proceedings have started in the past and it is still relevant up to this day. Therefore I chose the topic of this thesis named „Contentious and non contentious proceedings as a kind of trial proceedings“. The purpose of this thesis is characterize both kind of these civil proceedings by using civil principles. I will also try to find a limits and differences of both these kinds.

The introductory part is devoted to the civil process and its essentials principles. This part is followed by a history of division of civil proceedings into contentious and non contentious proceedings. Next chapters deal contentious and non contentious proceedings separately. Chapter no. 6 deals with the main aspects of differentiation, especially with aspect of purpose of the proceeding, judicial decision or the measure of application of civil principles. At the end I deal with foreign legislation of contentious and non contentious proceedings. For these purposes, I chose the legislation of Germany and Slovakia.

I have dealt with the most important theories analyzing contentious and non contentious proceeding, in order to find a satisfactory criterion for their division.

As I have mentioned above I use many aspects for the differentiation of these kind of proceedings. For example in the aspect of purpose I primarily focused on preventive and repressive effect of proceeding. Repressive effect is dominant in contentious proceeding and on the other hand, preventive effect is reflected in non contentious proceeding. The concept of character of the judicial decision is based on division into the constitutive and declaratory judgment. In contentious proceeding predominate declaratory judgements and in non contentious proceeding is the most issued constitutive judgements. Many law experts support these theories of differentiation and according to them, they were trying to prove differences between these two kinds of civil proceedings. Unfortunately, neither of these theories have provided a satisfactory answer.

I would like to mention differentiation theory that divides the contentious and non contentious proceedings by the measure of application of procedural principles. According to this theory contentious proceeding shall apply disposition principle, discussion principle, formal truth principle, arbitrary order principle. On

the contrary in non contentious proceeding shall apply principles such as officiality principle, investigative principle, material truth principle and legal order principle. Also the definition of the participants in the trial is different depending on the kind of proceedings.

Finally, through these theories, it was confirmed that the contentious and non contentious proceedings are separate and independent kinds of civil process.

Seznam literatury

Knížní publikace:

- STAVINHOVÁ, J. *Občanské právo procesní: řízení nalézací*. Brno: Iuridica Brunensia, 1996, 227 s. ISBN 80-85964-25-2
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4
- WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K., *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. ISBN 978-80-7478-683-9
- ZOULÍK., F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969. 168 s.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-3
- STAVINHOVÁ, J. LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 124 s. ISBN 978-80-210-5062-4
- SHELLEOVÁ., I. *Český civilní proces*. Linde Praha a.s., 1997, 728 s. ISBN 80-7201-065-4
- SCHELLEOVÁ, I. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 1202 s. ISBN 80-86861-09-0
- HAMULÁKOVÁ, K.: *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010, 191 s. ISBN 978-808-7212-516
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 660 s. ISBN 80-210-3271-5.
- WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní: Vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0
- ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1995. 268 s.
- SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 458 s. ISBN 978-80-7400-279-3
- STAVINHOVÁ, J. *Problém diferenciacie řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 132 s.
- BOGUSZAK, J. *Právní principy: kolokvium*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, 231 s. ISBN 8090106455.

- ADOLPHSEN, Jens. *Zivilprozessrecht*. 4., Völlig überarbeitete Auflage. Baden-Baden: Normos, 2014, 334 s. ISBN 978-3-8487-0589-4
- MAZÁK, Ján. *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Ed, 2002. ISBN 8089047424.

Komentáře:

- SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1422 s. ISBN 978-80-7400-506-0
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9
- SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 9788074002977

Judikatura:

- Usnesení Nejvyššího ČR soudu ze dne 30. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 813/97
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. června 2000, sp. zn. I. ÚS 179/2000
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 3. 2010, sp. zn. II.ÚS 954/09

Časopisy:

- WINTEROVÁ, A. K připravovaným změnám civilního procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, č. 23-24
- Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc. In *Bulletin advokacie* č. 1 1997
- SVOBODA, K. Jak vyžrát na „nespory“. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 4,

Internetové zdroje:

- KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D., *Ministerstvo spravedlnosti dokončilo doprovodnou legislativu k rekodifikaci soukromého práva*. Nový občanský zákoník [online] 2013 [cit. 1.3.2015]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/ministerstvo-spravedlnosti-dokoncilo-doprovodnou-legislativu-k-rekodifikaci-soukromeho-prava>

- Zákon o zřízení samostatného státu československého. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online] 2013 [cit. 6.3.2015]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Zákon_o_zřízení_samostatného_státu_československého
- Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit. *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] [cit. 3.3.2015]. Dostupné z: http://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz_%C3%BCber_das_Verfahren_in_Familiensachen_und_in_den_Angelegenheiten_der_freiwilligen_Gerichtsbarkeit
- ŠKUDRNA, M., *Podstatné zmeny v občanském soudním řádu v souvislosti s přijetím nového občanskoprávního kodexu*. epravo.cz [online] 6.12.2013 [cit. 6.3.2015]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/podstatne-zmeny-v-obcanskem-soudnim-radu-v-souvislosti-s-prijetim-noveho-obcanskopravniho-kodexu-92921.html>

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku ČR
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Další zdroje:

- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ze dne 27.2.2013 [online] 2013 [cit. 23.2.2015]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>